

ЗВІТ

Про результати акредитаційної експертизи освітньої програми

Заклад вищої освіти	Сумський державний університет
Освітня програма	46783 Медицина
Рівень вищої освіти	Доктор філософії
Спеціальність	222 Медицина

Цей звіт складений за наслідками акредитаційної експертизи згаданої вище освітньої програми, що проводилася Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Звіт є результатом роботи експертної групи. Його основним призначенням є систематизація отриманої інформації, її аналіз та безпосереднє оцінювання якості освітньої програми. Звіт призначений як безпосередньо для закладу вищої освіти, так і для широкої громадськості. Він є публічним документом та буде оприлюднений на сайтах Національного агентства і закладу вищої освіти. Він також є підставою для прийняття подальших рішень галузевою експертною радою та Національним агентством.

Детальніше про мету і порядок проведення акредитації можна дізнатися на вебсайті Національного агентства – <https://naqa.gov.ua/>

Використані скорочення:

ID - ідентифікатор

ВСП - відокремлений структурний підрозділ

ЄДЕБО - Єдина державна електронна база з питань освіти

ЄКТС - Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система

ЗВО - заклад вищої освіти

ОП - освітня програма

Загальні відомості

1. Інформація про освітню програму

Назва ЗВО	Сумський державний університет
Назва ВСП ЗВО	не застосовується
ID освітньої програми в ЄДЕБО	46783
Назва ОП	Медицина
Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Спеціальність	222 Медицина
Спеціалізація (за наявності)	відсутня
Рівень вищої освіти	Доктор філософії
Вид освітньої програми	Освітньо-наукова

2. Відомості про склад експертної групи та акредитаційну експертизу

Склад експертної групи	Варивончик Денис Віталійович, Калашченко Світлана Ігорівна, Драчук Ольга Петрівна (керівник)
Залучений представник роботодавців	не застосовується
Дати візиту до ЗВО	17.05.2021 р. – 19.05.2021 р.

3. Посилання на документи, які підлягають оприлюдненню закладом вищої освіти на своєму вебсайті

Відомості про самооцінювання ОП	https://www.sumdu.edu.ua/images/content/general/accreditation/sumdu_doctor_medicine_self-esteem.pdf
Програма візиту експертної групи	https://www.sumdu.edu.ua/images/content/general/accreditation/sumdu_doctor_medicine_visit-program.pdf

4. Інформація про наявність у звіті інформації з обмеженим доступом

Звіт не містить інформацію з обмеженим доступом

I. Наявність або відсутність підстав для відмови в акредитації, не пов'язаних із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми

На думку експертної групи, підстави для прийняття рішення про відмову в акредитації з підстав, не пов'язаних із відповідністю критеріям оцінювання якості освітньої програми:

відсутні

II. Резюме

Загальні враження про ОП, найголовніші висновки щодо відповідності Критеріям

Освітньо-наукова програма (далі – ОНП) «Медицина» Сумського державного університету (далі – СумДУ) на основі проведеної дистанційної експертизи та аналізу відомостей самооцінювання (далі – СО) демонструє «повну відповідність» з ознаками взірцевого характеру за більшістю критеріїв оцінки та «загалом відповідність» за 2 критеріями. Експертна група (далі – ЕГ) відмітила за усіма критеріями сильні сторони програми або ж взірцеві/інноваційні практики. Освітня складова програми надає можливість аспіранту вибору освітніх компонентів відповідно до напрямку наукового дослідження з широкого кола дисциплін та можливості для формування здобувачем індивідуальної освітньої траєкторії. Потужна матеріально-технічна база, можливості наукових центрів та лабораторій, а також університетської клініки та клінічних баз СумДУ, прогресивний кадровий потенціал, активна міжнародна співпраця та участь викладачів ЗВО в науково-дослідних проектах, публікаційна активність наукових керівників надає багато можливостей для реалізації здобувачів як науковців, дослідників під керівництвом успішних вчених. Особливо слід підкреслити широкі можливості для апробації результатів досліджень здобувачів в стінах ЗВО та за його межами, в т.ч. за кордоном, інноваційні форми та методи навчання, взірцеві практики контрольних заходів, унікальні міждисциплінарні міжнародні наукові проекти, до яких залучені як керівники аспірантів так і здобувачі, дієву багаторівневу систему мотивування й підтримки академічної і професійної кваліфікація викладачів, інноваційні підходи щодо залучення всіх стейкхолдерів (роботодавців, здобувачів тощо) до багаторівневої системи забезпечення якості вищої освіти з вираженим студентцентрованим підходом, зразкові практики реалізації багатовекторної інформаційної стратегії, підтримки та популяризації принципів академічної доброчесності. Виявлені поодинокі слабкі сторони не є суттєвими, не носять системного характеру та можуть бути виправлені. ЕГ сформовано ряд рекомендацій, які, на думку експертів, можуть удосконалити якість реалізації програми. Особливо, варто відмітити високий рівень організації дистанційних зустрічей з боку ЗВО та подачу додаткових документів.

Підсумок сильних сторін програми та позитивних практик

Для підготовки аспірантів в СумДУ створене ефективне середовище, яке включає активну співпрацю здобувача з науковим керівником, дієву фінансову підтримку від ЗВО, широкі можливості залучення до міжнародної спільноти та апробації результатів досліджень. Експертною групою визначено такі сильні сторони та позитивні практики: Інноваційні підходи щодо впровадження в освітній процес нових форм та методів навчання (віртуальних, дистанційних). Зразкова практика реалізації багатовекторної інформаційної стратегії. Інноваційний досвід щодо реалізації стратегії «навчання через дослідження». Унікальний досвід щодо інтернаціоналізації діяльності в рамках реалізації міждисциплінарних міжнародних наукових проектів з біомедичних досліджень та проектів з вирішення сучасних проблем охорони здоров'я України. Взірцева практика системного забезпечення адекватних, чітких, зрозумілих контрольних заходів, справедливих об'єктивних критеріїв оцінювання здобувачів. Унікальний досвід побудови дієвої та гучної багаторівневої безперервної системи мотивування й підтримки академічної і професійної кваліфікація викладачів на інституційному рівні. Інноваційний підхід щодо побудови стійкого тривалого консорціуму роботодавців та ЗВО, реалізації сумісних соціально-значущих та науково-дослідницьких міжнародних та національних проектів. Зразкові практики інтеграції ОНП в функціонування галузі охорони здоров'я. Інноваційний підхід щодо створення власної сучасної системи професійного розвитку викладачів. Взірцевий характер системної багатовекторної підтримки розвитку викладацької майстерності НПП. Наявність зручного «Реєстру основної нормативної бази СумДУ» та ефективний функціонал «особистого кабінету» підтримує взірцеву атмосферу відкритості та прозорості в ЗВО. Створені взірцеві умови для проведення здобувачами наукових досліджень на базах лабораторних центрів, клінічних баз та Університетської клініки, а також апробації їх результатів (конференції, публікації, регулярні наукові семінари тощо) за різнопланової фінансової підтримки ЗВО (субрахунків кафедр, коштів держбюджетних НДР для аспірантів-виконавців НДР з оплатою праці, грантових конкурсів НТСА, міжнародних проектів). Наукові керівники аспірантів є активними дослідниками з високими індексами цитування. В ЗВО існує налагоджена активна політика популяризації академічної доброчесності, реалізована перша в Україні інноваційна практика застосування популяризаційних матеріалів за тематикою академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти з елементами доповненої реальності. Залучення здобувачів та викладачів до реалізації регіональних проблем охорони здоров'я, міждисциплінарність наукових досліджень. Активна робота випускової кафедри по залученню до освітнього процесу іноземних спеціалістів для відкритих семінарів-лекцій. Створені умови для учасників освітнього процесу з особливими потребами (інклюзивна інфраструктура, кімната «Студентський лелека»); бібліотека, що має вагомий матеріально-технічний та інформаційний ресурси.

Підсумок слабких сторін програми та рекомендації з її удосконалення

При аналізі ОНП надано рекомендації в розрізі окремих критеріїв, які на думку експертної групи призведуть до покращення якості програми, зокрема: Збалансувати зміст Програми вступного іспиту із спеціальності шляхом збільшення частки питань з теоретичної та профілактичної медицини. Більш активно популяризувати й використовувати процедуру визнання результатів навчання здобувачів, отриманих в інших закладах освіти під час академічної мобільності та у неформальній освіті. Продовжити активне залучення випускників до процедур перегляду ОНП. Подальше удосконалювати оволодіння аспірантами мовними компетентностями (з акцентом на

набуття навичок самопрезентації та наукової презентації власних досліджень англійською мовою). Оптимізувати систему перевірки первинної документації здобувачів із активним залученням представників кафедр, наукових підрозділів, де відбувалось дослідження, та ін. Стимулювати розвиток міжнародного співробітництва у напрямку медичних (клінічних, профілактичних) досліджень. Продовжити удосконалення ОНП, з урахуванням реформування вищої освіти, науки та охорони здоров'я України. Доповнити анкету анонімного опитування здобувачів щодо їх задоволеності обсягом та розподілом фактичного навантаження даної ОНП, який складає 60 кредитів ЄКТС.

III. Аналіз

У цьому розділі експертна група описує встановлені під час акредитаційної експертизи фактичні обставини, аналізує та оцінює їх, а також надає свої рекомендації щодо удосконалення ОП та діяльності за нею за окремими критеріями.

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми:

1. Освітня програма має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії закладу вищої освіти.

Мета та цілі ОНП «Медицина» є чітко сформульованими та відповідають місії та стратегії СумДУ [<https://sumdu.edu.ua/uk/about-sumdu/gen-info/misiia-viziia-stratehiia.html>] по підготовці кваліфікованих фахівців, що здатні здійснювати широкий спектр функцій, в тому числі проводити наукові дослідження, генерувати нові знання та розв'язувати поставлені перед ними комплексні завдання. Доказами цього є потужна інтеграція в міжнародний науково-освітній простір шляхом приймання участі здобувачів вищої освіти в на даній ОНП міжнародних грантових проєктах, таких як ERASMUS+ (аспіранти Дяченко О.О., Піддубний А. М.), HORIZON-2020 MSCA-RISE 777926 “NanoSurf” (2018-2022) (аспіранти Дейнека В.М., Любчак І.В., Дригваль Б.О.), [<https://sumdu.edu.ua/uk/international/international-grant-projects/erasmus/ka2/current-projects.html>]. Проведення науково-дослідної діяльності, що має прикладне застосування, в тому числі н а замовлення МОН України [<https://sumdu.edu.ua/uk/science/research-works/research-mon.html>]. Мета даної ОНП “Медицина” СумДУ - “підготовка висококваліфікованих фахівців з медицини, здатних розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та здобуття нових цілісних знань, навичок та вмінь необхідних і достатніх для виконання оригінального наукового дослідження, спрямованого на розв'язання комплексних проблем науки та практичної медицини”, що в цілому відповідає інтересам аспірантів, доказом чого є результати анонімного опитування серед здобувачів (див. відповідь на запит 1; пункт 1.1), та підтверджено в процесі спілкування зі всіма стейкхолдерами. Отже, цілі ОНП цілком відповідають місії та стратегії ЗВО.

2. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням позицій та потреб заінтересованих сторін.

У СумДУ створена система залучення стейкхолдерів до забезпечення та перегляду цілей та програмних результатів навчання ОНП. Здобувачі вищої освіти та члени органів студентського самоврядування мають можливість вносити пропозиції при формуванні ОНП. Доказом врахування думки Експертної ради роботодавців та здобувачів вищої освіти є об'єднання програм підготовки докторів філософії 222 “Медицина” витяг з протоколу засідання Експертної ради роботодавців №3 від 25.05.2020 та Наказ про зміну спеціальності №0228-V від 29.05.2020, надані ЗВО (див. додаток 1 і додаток 2). В СумДУ створена Експертна рада роботодавців, засідання якої зі слів директора КНП СОКЛ Гороха В.В. проходить один раз на 2-3 місяці (останнє засідання було в березні 2021). Працевлаштування здобувачів після закінчення аспірантури відбувається зазвичай на кафедрі за сумісництвом та, паралельно, в лікувальному закладі для роботи з пацієнтами, про що ЕГ повідомили як роботодавці (начальник відділу ОЗ Сумської міської ради Шевченко В.В., завідувач кафедри патологічної анатомії Романюк А.М.), так і самі здобувачі (Коваленко Є.Л.). Збір інформації про потреби та пропозиції від здобувачів проводяться шляхом їх анонімного анкетування в особистому кабінеті на електронній платформі [<https://cabinet.sumdu.edu.ua/>], на зібраннях Наукового товариства студентів (слухачів), аспірантів, докторантів та молодих вчених (НТСА), про що зазначила на відеозустрічі Уткіна М.С. Представники НТСА приймають участь в обговоренні при перегляді ОНП (інформацію надав Сікора В.В.). При аналізі ОНП «Медицина» [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/OOP/OR.pdf>] в перелік робочої групи входили здобувачі вищої освіти (Дейнека В.М., Шандиба І.О.) та представник від роботодавців (Шевченко В.В.). Одним із рецензентів даної ОНП також був представник від роботодавців – Жданов Я.О. [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/OOP/Recensii/Rec3.pdf>].

3. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм.

Цілі даної ОНП та програмні результати навчання визначаються з урахуванням сучасних тенденцій розвитку галузі охорони здоров'я. Про врахування галузевого контексту свідчать налагодження міжнародних зв'язків з науково-освітніми організаціями [<https://sumdu.edu.ua/uk/international/international-relations/scientific-educational-organizations.html>] та університетами-партнерами [<https://sumdu.edu.ua/uk/international/international-relations/university-partners.html>], як в рамках грантової співпраці так і академічної мобільності здобувачів. Міжнародна співпраця має міждисциплінарний напрям в медико-біологічній сфері, про що свідчать створення центру колективного користування обладнанням та використання його матеріально-технічної бази в рамках як міжнародних (NANOSURF, проекти Jean Monnet modul), так і державних проєктів, прикладом чого є виконання проєктів, що отримали фінансування з Національного фонду досліджень України, в тому числі і залучення здобувачів до реалізації проєктів з «громадського здоров'я» [https://sumdu.edu.ua/images/content/science/research/research_works_ssu-2019.pdf]. З повним списком науково-дослідних робіт, що виконуються та виконані можна ознайомитися за посиланням: [<https://sumdu.edu.ua/uk/science/research-works.html>]. Гарною практикою є міждисциплінарність наукових досліджень в медико-біологічній сфері, що була підтверджена як наданою ЗВО інформацією про участь аспірантів у зазначених міжнародних проєктах (див. відповідь ЗВО на запит 1; пункт 1.9), так і підтверджена на відкритій зустрічі партнерами по міжнародних дослідженнях (Роман Вітер, Ігорь Ятсунський, Аліція Касек-Кесік). Про врахування регіонального контексту свідчать обрані тематики досліджень аспірантів на даній ОНП, які враховують онкологічні проблеми (аспірант Сікора К.О.), проблеми цукрового діабету (аспіранти Максимова О.С., Чумаченко Я.Д.), проблеми безпечності у використанні медичних засобів (аспіранти Дейнека В.М., Любчак І.В.). Також на відеозустрічі з роботодавцями було зазначено, що випускники ОНП «Медицина» працевлаштовуються в лікувальні заклади м. Суми, такі, як Сумський обласний клінічний перинатальний центр, відділення неврології в міській лікарні (приклад, аспірант кафедри неврології Юрченко О.П.), онкологічний диспансер. При розробці та формуванні даної ОНП широко використовувався досвід закордонних навчальних закладів, зокрема, університету Аристотеля (Греція), Варшавського медичного університету (Польща), Токійського університету медицини та стоматології (Японія), у яких було запозичено ідеї щодо змістовного наповнення навчальних дисциплін, а також щодо формування окремих компетентностей та програмних результатів навчання. Врахований також досвід вітчизняних ЗВО. Насамперед, це Чорноморського національного університету імені Петра Могили та ЛНМУ ім. Данила Галицького (досвід запозичено при формуванні дисципліни «Біоетичні засади медичних досліджень в сучасному науковому просторі»).

4. Освітня програма дозволяє досягти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності). За відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти, програмні результати навчання повинні відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня.

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 222 «Медицина» для третього рівня вищої освіти (доктор філософії) відсутній. Програмні результати навчання, в цілому, відповідають вимогам Національної рамки кваліфікацій для восьмого кваліфікаційного рівня згідно останньої редакції Національної рамки кваліфікацій [<https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/rivni-nacionalnoyi-ramki-kvalifikacij>], а саме набуття навичок «започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтового наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності» та «критичному аналізу, оцінці і синтезу нових та комплексних ідей» сприяє набуття загальних компетенцій (ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4) та фахових компетенцій (ФК1, ФК2, ФК6, ФК8). Набуття «демонстрації значної авторитетності, інноваційності, високого ступеню самостійності, академічної та професійної доброчесності, постійної відданості розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності» забезпечує досягнення низки програмних результатів навчання (ПРН1, ПРН3, ПРН4, ПРН8, ПРН10), про що детально описано в ОНП [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/OOP/OR.pdf>]. Це забезпечено вивченням відповідних ОК освітньої складової та можливістю проводити дослідження та набір матеріалу в рамках виконання міжнародних наукових проєктів [<https://sumdu.edu.ua/uk/science/research-works/international-projects.html>], <https://horizon2020.sumdu.edu.ua/>], що свідчить про інноваційність даної ОНП.

Загальний аналіз щодо Критерію 1:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 1.

1. ОНП «Медицина» має чітко сформульовані цілі, що відповідають місії та стратегії СумДУ. 2. Залучення здобувачів та викладачів до реалізації регіональних проблем охорони здоров'я. 3. Розвинута програма академічної мобільності/стажувань здобувачів в рамках ЄС – Україна; широке залучення аспірантів до виконання проєктів, в тому числі міжнародних, а також держбюджетних НДР (з оплатою праці аспірантів), проєктів, які фінансуються Національним фондом досліджень України. 4. Кращими практиками на даній ОНП є міждисциплінарність наукових досліджень, залучення здобувачів до реалізації проєктів з «громадського здоров'я».

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 1.

Слабкі сторони і недоліки не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 1.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 1.

На основі аналізу наведених сильних сторін (залучення здобувачів та викладачів до реалізації регіональних проблем охорони здоров'я, активна співпраця з роботодавцями, розвинута програма академічної мобільності/стажувань здобувачів в рамках ЄС – Україна; широке залучення аспірантів до виконання проектів, в тому числі міжнародних, а також держбюджетних НДР (з оплатою праці аспірантів), проектів, які фінансуються Національним фондом досліджень України, кращими практиками (міждисциплінарність наукових досліджень, залучення здобувачів до реалізації проектів з «громадського здоров'я») та відсутністю недоліків, ЕГ дійшла висновку, що ОНП за спеціальністю «Медицина» відповідає рівню А за 1-им критерієм з ознаками взірцевого характеру.

Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми:

1. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) відповідає вимогам законодавства щодо навчального навантаження для відповідного рівня вищої освіти та відповідного стандарту вищої освіти (за наявності).

Обсяг ОНП «Медицини» становить 60 кредитів ЄКТС, з яких 45 кредитів забезпечують вивчення обов'язкових освітніх компонентів, а 15 кредитів є вибірковими, що становить 25 %, що в повній мірі відповідає вимогам чинного законодавства України. Освітні компоненти (далі – ОК) за цією програмою забезпечуються при опануванні наступних дисциплін: мовні – при вивченні дисциплін «Англійська мова академічного спрямування» (6 кредитів ЄКТС), загальнонаукові компетентності набуваються при вивченні дисципліни «Філософія науки» (5 кредитів ЄКТС). Набуття універсальних навиків дослідника (18 кредитів ЄКТС) забезпечується при вивченні таких дисциплін, як «Методологія та методи наукових досліджень», «Управління науковими проектами», «Інноваційна педагогічна діяльність», «Культура наукової української мови» та «Методика підготовки наукових праць». Здобуття глибоких знань із спеціальності забезпечено циклами професійної та практичної підготовки (разом – 16 кредитів ЄКТС), в які входить обов'язкове вивчення таких дисциплін, як: «Сучасні тренди підготовки медичних наукових проектів», «Біоетичні засади медичних досліджень», «Педагогічна практика за професійним спрямуванням». Набуття загальних компетенцій забезпечують також дисципліни за вибором: «Психологічні основи професійних комунікацій та лідерство», «Дослідницька доброчесність», «Інформаційні технології в науці». Зі змістом вибірових освітніх компонентів загальної підготовки і професійної підготовки можна ознайомитися на сайті ЗВО в відповідних каталогах [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/index.php/uk/2021-04-14-23-01-26>]. На офіційному сайті ЗВО наведена структурно-логічна схема ОНП, що дає можливість ознайомитися в доступному вигляді зі структурою та змістом програми всім зацікавленим сторонам [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/OOP/SLSSS.pdf>].

2. Зміст освітньої програми має чітку структуру; освітні компоненти, включені до освітньої програми, складають логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дозволяють досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання.

Зміст ОНП структурований по рокам та зрозумілий, з переліком дисциплін по кожному курсу можна ознайомитися на офіційній сторінці сайту [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/index.php/uk/2021-04-14-23-01-26>]. Освітні компоненти ОНП «Медицина» складають логічну взаємопов'язану систему, відображену як в самій програмі [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/OOP/OP.pdf>], так і в структурно-логічній схемі ОНП [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/OOP/SLSSS.pdf>]. Дисципліни циклу загальної підготовки «Англійська мова академічного спрямування», «Філософія науки», «Сучасні тренди підготовки медичних наукових проектів», «Біоетичні засади медичних досліджень», «Педагогічна практика за професійним спрямуванням» гармонійно доповнюють дисципліни вільного вибору та дозволяють досягти заявлених результатів навчання в даній ОНП щодо опанування здобувачем теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для формулювання та перевірки гіпотез, розробки та реалізації наукових та інноваційних проектів медичної направленості, планування дослідження та проведення його відповідно до принципів біоетики, вміння працювати з фахівцями з різних галузей в рамках міждисциплінарних наукових досліджень та педагогічної діяльності, що забезпечуватиме здобуття

результатів, що матимуть наукову новизну, теоретичне та практичне значення. На третьому і четвертому роках навчання здобувачі займаються виключно науковою складовою ОНП, оформлюють дисертаційні роботи та готуються до їх захисту. Отже, перелік обов'язкових та вибіркових дисциплін та їх поєднання забезпечує досягнення цілей та програмних результатів навчання. Зазначені в ОНП освітні компоненти, що входять в цикли загальної та професійної підготовки, в повному об'ємі сприяють формуванню програмних результатів навчання. Наприклад, формуванню ПРН1–ПРН10 сприяють ОК1–ОК7.

3. Зміст освітньої програми відповідає предметній області визначеної для неї спеціальності (спеціальностям, якщо освітня програма є міждисциплінарною).

Зміст ОНП «Медицина» відповідає предметній області спеціальності 222 «Медицина», програма чітко структурована за роками навчання. Містить достатнє заявленим цілям та результатам навантаження для аспірантів, що відображено в обсязі та кількості ОК (10 обов'язкових дисциплін та 10 дисциплін за вибором), що в повній мірі пов'язані та всебічно охоплюють різноманітні медичні напрямки для підготовки докторів філософії за спеціальністю 222 «Медицина». Перелік компетентностей ОНП відповідає спеціальності та спрямований на успішну підготовку дисертаційних досліджень в тому числі з урахуванням потужної міжнародної діяльності СумДУ (ФК 3, ФК4, ФК 6, ФК 8).

4. Структура освітньої програми передбачає можливість для формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема через індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін у обсязі, передбаченому законодавством.

Алгоритм обрання дисциплін за вибором в СумДУ описаний в наказі «Про організацію викладання дисциплін вільного вибору» [<http://surl.li/feyl>] та в «Положенні про організацію освітнього процесу» [<http://surl.li/fezf>]. Здобувачі мають змогу обирати з 10 дисциплін протягом всього терміну навчання, що забезпечує формування індивідуальної траєкторії навчання для аспірантів (на вибіркові дисципліни програмою передбачено 15 кредитів ЄКТС). Силабуси розроблені, структуровані, містять детальну інформацію щодо змісту дисципліни, критеріїв оцінювання, програмних результатів, видів навчальної діяльності, методів викладання, ресурсного забезпечення. Силабуси можна знайти у вільному доступі на офіційному сайті СумДУ [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/index.php/uk/2021-04-14-23-01-26>]. Мінімальної кількості здобувачів для формування групи по вибірковим дисциплінам, згідно наданої в документах інформації, немає, проте є верхня межа, яка складає 30 осіб. При проведенні експертною групою інтерв'ю учасників освітнього процесу була підтверджена можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії. Так, аспірант Костюченко В.В. зазначив, що мав змогу ознайомитися зі змістом виборних дисциплін через опубліковані на сайті силабуси. Викладач Погорелов М.В. надав інформацію, що здобувачі з маленькими дітьми мають змогу залишати їх під час занять в кімнаті для батьків з дітьми «Студентський лелека» [<https://leleka.sumdu.edu.ua/uk/2013-02-26-19-54-25/46-kimnata-dlya-batkiv-z-ditmi-studentskij-leleka.html>]. Результати анкетування (див. відповідь на запит 1; пункт 1.1) підтверджують вільне формування аспірантами індивідуальної освітньої траєкторії. Так на запитання «Чи задовольняє Вас кількість вибіркових дисциплін?» 80% опитаних надали відповідь «так, цілком»; на питання «Чи вважаєте Ви, що програма включає достатньо навчальних курсів, необхідних для успішного виконання дисертаційного дослідження?» 60% опитаних надали відповідь «так, цілком». В ЗВО нормативними документами передбачено забезпечення академічної мобільності здобувачів в тому числі і для формування індивідуальної освітньої траєкторії, під час якої вони можуть проходити як навчання, так і виконувати частину наукового дослідження. Аспірант Костюченко В.В. під час онлайн-зустріч надав інформацію, що під час навчання мав стажування в м. Рига (Латвія), Дейнека В.М. – в Італії та Польщі. Також індивідуальна траєкторія здобувача включає вибір певного напрямку наукових досліджень.

5. Освітня програма та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти, яка дозволяє здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності.

ОНП «Медицина» забезпечує здобуття компетентностей, необхідних для подальшої професійної діяльності наступним чином: - як науковців – дисципліни «Філософія науки», «Методологія та методи наукових досліджень», «Управління науковими проектами», «Методика підготовки наукових праць», «Дослідницька доброчесність», «Інформаційні технології в науці». Наукове товариство студентів (слухачів), аспірантів, докторантів та молодих вчених (НТСА) СумДУ [<https://ntsa.sumdu.edu.ua/>], сприяє в проведенні численних заходів по набуттю відповідних компетентностей для здобувачів третього освітнього рівня: «Вебінар до Дня науки: Запобігання академічному плагіату та методи його виявлення у наукових роботах», «Захист авторських прав науковців» [<https://ntsa.sumdu.edu.ua/webinar-do-dnya-nauky/>], безкоштовні вебінари, по роботі з БД Scopus, ScienceDirect, Mendeley [https://ntsa.sumdu.edu.ua/webinar_scopus/] тощо. - як професіоналів медичної галузі – цикл професійної підготовки, куди входить вивчення дисциплін «Сучасні тренди підготовки медичних наукових проектів» та «Біоетичні засади медичних досліджень» (12 кредитів ЄКТС), вибіркові дисципліни фахового спрямування (10 кредитів ЄКТС). На базі СумДУ функціонують ряд лабораторій та центрів Медичного інституту Сумського державного університету (Центр колективного користування науковим обладнанням МІ СумДУ, центр патоморфологічних досліджень, центр молекулярно-генетичних досліджень, науково-навчальний центр «Нано- і

біоматеріали», центр морфологічних досліджень та віварій, україно-шведський дослідницький центр, університетська клініка, науково-методичний центр спортивної медицини [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/Again/Vlad/Labs.pdf>]. На їх базі здобувачі вдосконалюють свої практичні навички та проводять наукові дослідження. Також на базі випускової кафедри по даній ОНП проводяться відкриті семінари-лекції за участі провідних фахівців галузі медицини з Німеччини, Італії, США, Швеції [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/index.php/uk/2021-03-29-07-08-28>]. - як майбутніх викладачів – дисципліни «Культура наукової української мови», «Педагогічна практики за професійним спрямуванням», «Психологічні основи професійних комунікацій та лідерство», що вивчаються протягом перших двох років навчання. Педагогічна практика включає в себе такі елементи, як: відвідування аудиторних занять викладачів кафедри, ознайомлення з різними формами і методами викладання навчальних дисциплін, в тому числі очній і дистанційній, ознайомлення з організаційною структурою підрозділу, правилами внутрішнього розпорядку, методичним забезпеченням кафедри, написання звіту після проходження практики, представлення результатів педагогічної практики за професійним спрямуванням [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/OOP/Sylabuses/OK10.pdf>]. Під час відео-зустрічі здобувач Смородська О.М. зазначила, що проводила практичні заняття зі студентами самостійно під наглядом викладачів кафедри, приймала участь у підготовці лекційного матеріалу.

6. Освітня програма передбачає набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (soft skills), що відповідають заявленим цілям.

Опанування soft skills здобувачами здійснюється як в межах вивчення обов'язкових дисциплін («Культура наукової української мови», «Англійська мова академічного спрямування»), так і при опануванні вибіркової дисципліни («Психологічні основи професійних комунікацій та лідерство»). Освітня програма містить перелік ОК (а саме ОК5 та ОК7), які відображають розвиток соціальних навичок аспірантами даної ОНП. Під час відео-зустрічі здобувачі відзначили, що задоволені мовною підготовкою, проте на відкритій зустрічі Роман Вітек та Алісія Касек-Кесік зазначили, що рівень володіння аспірантів англійською мовою є недостатнім для ведення документації та написання звітів за результатами роботи. Експертною групою відмічено, що, хоча при вступі програмою передбачено можливість складання іноземної мови на вибір (англійської, французької, німецької), в перелік дисциплін для обов'язкового вивчення входить саме англійська мова, яка в подальшому активно використовується як при роботі з науковою літературою, так і при підготовці публікацій. Плотуха Т.М. надала інформацію, що в ЗВО функціонують курси, розроблені для здобувачів, для яких англійська мова не було базовою при вступі до аспірантури [<https://kim.sumdu.edu.ua/uk/linhvistychnyi-navchalno-metodychnyi-tsentr.html>]. Також вона зазначила, що її предмет «Англійська мова академічного спрямування» може бути зарахований для здобувачів як шляхом відвідування занять та складання екзамену, так і шляхом проходження курсів на альтернативних платформах з обов'язковим наданням сертифікатів (наприклад, курси на платформі Coursera: <https://ru.coursera.org/>).

7. Зміст освітньої програми ураховує вимоги відповідного професійного стандарту (за наявності).

Професійний стандарт відсутній. Освітня програма не передбачає присвоєння професійної кваліфікації.

8. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) реалістично відбиває фактичне навантаження здобувачів, є відповідним для досягнення цілей та програмних результатів навчання.

Обсяг ОНП становить 60 кредитів ЄКТС (1800 годин). Загальне аудиторне навантаження складає 580 годин (32,2%), 1 220 годин (67,8%) передбачено на самостійну роботу здобувача, що становить близько 2/3 від всього навантаження. Серед аудиторних годин передбачені лекційні, практичні і лабораторні заняття. Відповідно до навчального плану обсяг самостійної роботи аспіранта з навчальних дисциплін має становити від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу аспіранта, що в повній мірі дотримано при підготовці здобувачів по даній ОНП згідно «Положення про організацію освітнього процесу в Сумському державному університеті». Навантаження освітньої складової зосереджено на перших двох роках навчання, на 3 та 4 роках – обробка та оформлення результатів дослідження та захист дисертації. Таке навантаження переважно задовольняє потреби здобувачів, про що свідчать результати опитування здобувачів під час відео-зустрічей (Костюченко В.В., Максимова О.С., Дейнека В.М.). Проте, бланки анкет, що були надані ЗВО, не містять питань, які б могли висвітлити точку зору здобувачів з питання адекватності фактичного навантаження під час навчання. Отже фактичне навантаження здобувачів, в цілому є відповідним для досягнення цілей та програмних результатів навчання, але ЕГ рекомендує додати до анкет анонімного опитування питання, яке б дало змогу з'ясувати точку зору здобувачів з огляду на їх потреби, враховуючи те, що більшість з аспірантів поєднує навчання та лікарську практику.

9. У разі здійснення підготовки здобувачів вищої освіти за дуальною формою освіти структура освітньої програми та навчальний план узгоджені із завданнями та особливостями цієї форми здобуття освіти.

Програмою не передбачена дуальна форма освіти.

Загальний аналіз щодо Критерію 2:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 2.

ОНП «Медицина» є продуманою і добре структурованою. До сильних сторін даної ОНП слід віднести: 1. Формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів, яка реалізується можливістю вибору із каталогів виборних дисциплін загальної та фахової підготовки, стажувань в рамках академічної мобільності як в середині країни, так і поза її межами (здобувачі Костюченко В.В., Дейнека В.М.). 2. Потужний комплекс лабораторій та центрів Медичного інституту Сумського державного університету, який в повній мірі забезпечує проведення експериментів як при написання дисертації, так в при виконанні науково-дослідних робіт ЗВО. 3. Дієве забезпечення підтримки при формуванні індивідуальної навчальної траєкторії для здобувачів з маленькими дітьми (створення кімнати для батьків з дітьми «Студентський лелека»). 4. Активна робота випускової кафедри по залученню до освітнього процесу іноземних спеціалістів та тьюторів при проведенні відкритих семінарів-лекцій.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 2.

ЕГ рекомендує удосконалити підготовку здобувачів в напрямку набуття мовних компетенцій (англійська мова), з огляду на відгуки іноземних стейкхолдерів. Рекомендовано доповнити бланки анкет анонімного опитування для отримання зворотного зв'язку від здобувачів щодо задоволеності обсягом та розподілом фактичного навантаження даної ОНП, який складає 60 кредитів ЄКТС.

Рівень відповідності Критерію 2.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 2.

Наявні сильні сторони (формування індивідуальної освітньої траєкторії з можливістю вибору як циклів виборних дисциплін, так і навчання в рамках академічної мобільності; потужний комплекс лабораторій та центрів Медичного інституту Сумського державного університету; можливості для формування індивідуальної навчальної траєкторії для здобувачів з маленькими дітьми, залучення до проведення відкритих семінарів-лекцій іноземних спеціалістів) та деякі недоліки (недостатня підготовка здобувачів з англійської мови для самопрезентації в міжнародній спільноті, відсутність в анкетах анонімного опитування питань щодо задоволеності обсягом ОНП), які можуть бути усунені з урахуванням наданих рекомендацій. Встановлені факти і надані докази свідчать про загальну відповідність ОНП рівню В за 2-им критерієм.

Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання:

1. Правила прийому на навчання за освітньою програмою є чіткими та зрозумілими, не містять дискримінаційних положень та оприлюднені на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти.

ЕГ визначила, що «Правила прийому на навчання...» оприлюднені на офіційному веб-сайті СумДУ [<http://surl.li/tdjo>], побудовані згідно вимог Умов прийому до ЗВО у 2021 році та на основі Постанов КМУ. Правила прийому є чіткими і зрозуміли, структуровані за змістом та освітніми рівнями, не містять дискримінаційних положень. У Правилах прийому зазначена інформація про наявність або відсутність акредитації, ліцензійний обсяг, терміни навчання. Правило прийому до аспірантури наведено у розділі 5 [<http://surl.li/njcv>], в якому чітко визначені етапи вступної кампанії (п. 5.3.2). Зазначено, що у 2021 році оголошується набір докторів філософії в галузі знань «Охорона здоров'я», за спеціальністю «222 Медицина», за ОНП «Медицина» (ліцензійний обсяг – 121, в т. ч. за очною формою навчання – 100) (Правила, додаток 5.1). Реєстр суб'єктів освітньої діяльності свідчить, що в теперішній час в СумДУ відбувається підготовка докторів філософії за спеціальністю «222 Медицина», за ОНП «Медицина» (з 2019 р.), впродовж 2016 – 2018 р.р. відбувалась за ОП «Клінічна медицина (педіатричний профіль)», «Клінічна медицина (терапевтичний профіль)», «Клінічна медицина (хірургічний профіль)», «Профілактична медицина», «Теоретична медицина» [<http://surl.li/tdkt>]. Під час зустрічей №3 (здобувачі), №9 (випускники та здобувачі 3–4 р. навч.), було зазначено, під час їх вступу на ОНП «Медицина» Правила прийому були оприлюднені на офіційному веб-сайті СумДУ, були чіткими, зрозумілими, не містили ознак будь-якої дискримінації.

2. Правила прийому на навчання за освітньою програмою враховують особливості самої освітньої програми.

ЕГ визначила, що в СумДУ «Правила прийому на навчання...» передбачають: «за спеціальностями медичного спрямування, приймаються особи, які здобули ступінь магістра (ОКР спеціаліста) з відповідної спеціальності медичного спрямування. Для вступу на ОНП необхідна наявність ... сертифіката лікаря-спеціаліста», також передбачено, що може бути: «прийняти рішення про допуск ... у конкурсі на загальних підставах вступника, ..., за умови наявності суттєвого наукового доробку останнього» (п. 5.1.2) [http://surl.li/njcv]. Вступні випробування передбачають: проведення письмового тестування із спеціальності та вступного іспиту з іноземної мови (англ., німец., франц.) (п. 5.5.2) [http://surl.li/njcv]. Програма вступного іспиту: із спеціальності – проведення тестування (50 завдань, 5 вар. відпов., прав. відпов. – 1, трив. – 90 хв.), за напрямками «Внутрішня та сімейна медицина», «Інфекційні хвороби», «Фтизіатрія», «Неврологія», «Хірургія та акушерство» [http://surl.li/otlz]. Програма вступного іспиту з іноземної мови передбачає рівень знань на рівні «B2» (п. 1.8) [http://surl.li/otmh]. Від вступного іспиту з іноземної мови звільняються вступники, що раніше підтвердили рівень знання на рівні «B2» (п. 5.5.2) [http://surl.li/njcv]. Перелік документів для вступу в аспірантуру передбачає наявність: «дослідницької пропозиції» (п. 5.4.4) [http://surl.li/njcv]. Передбачено нарахування додаткових балів за наявність у вступника: «статей у виданнях, що індексуються базами даних Scopus та/або WoS», «наукових статей у фахових чи закордонних виданнях», «охоронних документів», а також «диплома призера Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт та/або Всеукраїнської студентської олімпіади участь та відповідні підсумки у яких визначені наказом МОН України» (табл. п. 5.5.11) [http://surl.li/njcv]. Під час зустрічі з гарантом ОНП, визначено, що з 2019 р. по т.ч. в СумДУ здійснюється підготовка докторів філософії за спеціальністю «222 – Медицина», за ОНП «Медицина», яка об'єднала раніше існуючі ОНП (див. відповідь ЗВО, документ № 2). Результати зустрічей з № 1 (менеджментом ЗВО), №2 (НПП), № 7 (адміністративним персоналом) свідчать, що існуючі вимоги (наявність відповідної освіти, лікарська-спеціалізація, рівень знання іноземної мови, наявність «дослідницької пропозиції», врахування раніше отриманих наукових здобутків) є ефективним способом для формування контингенту здобувачів, які мотивовані та здатні до навчання за даною ОНП. В цілому, в СумДУ Правила прийому на навчання за освітньою програмою ОНП «Медицина» враховують особливості самої освітньої програми. Виявлені несуттєві недоліки в Програмі вступного іспиту за спеціальністю, пов'язані з наявним дисбалансом в обсягах між окремими напрямками (недостатньо висвітлені питання з теоретичної й профілактичної медицини, на фоні домінування питань з клінічної медицини). Рекомендовано збалансувати Програму вступного іспиту за спеціальністю, шляхом збільшення частки питань з теоретичної та профілактичної медицини.

3. Визначені чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти, зокрема під час академічної мобільності, що відповідають Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.), є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

ЕГ визначила, що в СумДУ визнання результатів навчання, регулюються «Положенням про академічну мобільність здобувачів вищої освіти» (розд. 4) [http://surl.li/ffmg] та «Положенням про організацію освітнього процесу...» (розд. 9 – 11) [http://surl.li/fezf]. Наказом СумДУ № 0133-І регламентовано координацію та розподіл повноважень щодо організаційного забезпечення академічної мобільності на рівні СумДУ [http://surl.li/tdos]. Відповідно до зазначених нормативних документів, визнання результатів навчання та перезарахування ОК здійснюється на основі укладеного договору про навчання (стажування) за програмою академічної мобільності. В ЗВО регламентується порядок укладання договору про академічну мобільність, оформлення наказу та програми академічної мобільності, складання порівняльної таблиці ОК у вітчизняному та іноземному ЗВО. Перезарахування результатів навчання здійснюється директором Інституту підготовки кадрів вищої кваліфікації, згідно з Програмою академічної мобільності та трансферу кредитів, відповідно до наданої академічної довідки або еквівалентного документу, отриманого здобувачем. Всі здобувачі освіти мають вільний доступ до інформації щодо визнання результатів навчання, отриманих в інших ЗОЗ, зокрема під час академічної мобільності, що розміщена в «Реєстрі основної нормативної бази системи управління якістю діяльності ...» (розд. 8) [http://surl.li/kguz], а також отримують відповідну інформацію під час оформлення договору про навчання (стажування) за програмою академічної мобільності. ЗВО зазначає, що за ОНП «Медицина» не було випадків визнання результатів навчання, отриманих в інших ЗВО. Однак, в т.ч. здобувачка освіти Дяченко О. проходить навчання за програмою «Еразмус +» в університеті Умео (Швеція) і планується проведення процедури визнання результатів її навчання в рамках академічної мобільності. Також, в СумДУ врегульовані питання переведення, поновлення здобувачів з інших ЗВО і визнання результатів навчання, що регламентуються «Положенням про переведення, відрахування та поновлення здобувачів...» [http://surl.li/kjqm]. Результати зустрічей з № 1 (менеджментом ЗВО), №2 (НПП), №3 (здобувачами), № 7 (адміністративним персоналом), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. н.), свідчать, що визнання результатів навчання, отриманих під час академічної мобільності, є поодиноким, що пов'язано із незначною кількістю здобувачів, що беруть у ній участь. Однак зазначено, що ЗВО повністю підтримує академічну мобільність, здобувачі знайомі з такою можливістю. В цілому, в СумДУ існують чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти, під час академічної мобільності, які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються ними під час реалізації ОНП «Медицина». Рекомендовано більш активно використовувати процедуру визнання результатів навчання під час академічної мобільності.

4. Визначені чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

ЕГ визначила, що в СумДУ визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регламентовано «Положенням про перезарахування результатів навчання..., отриманих у неформальній освіті» [<http://surl.li/ffna>] та «Положенням про організацію освітнього процесу...» (розд. 10) [<http://surl.li/fezf>]; наказами СумДУ: від 30.03.2018 р. № 0252-І (змішана форма організації навчання за ОП) [<http://surl.li/ocek>]; від 19.07.2018 р. № 0537-І (змішане навчання з окремими дисциплінами) [<http://surl.li/tdrz>]. Так відповідно до «Положенням про організацію освітнього процесу...» ЗВО визнає еквівалентними та перезараховує обсяги навчального навантаження (здійснює трансфер кредитів) під час навчання за результати неформального навчання (п. 10.1) [<http://surl.li/fezf>]. Відповідно до «Положенням про перезарахування результатів навчання...», визнання результатів навчання, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження досягнення здобувачем результатів. Здобувач подає до Інституту підготовки кадрів вищої кваліфікації освітню декларацію та документи, що підтверджують участь у заході неформальної освіти. На підставі цього керівник групи забезпечення спеціальності, за якою навчається здобувач, формує комісію з атестації (не менш ніж 3 особи). Комісія визначає змістовну відповідність отриманих результатів неформального навчання та ОК ОП, за якою навчається здобувач, обсяг перезарахування, підсумкову оцінку, виносить рішення про визнання результатів навчання; рішення Комісії затверджується директором Інституту підготовки кадрів вищої кваліфікації [<http://surl.li/ffna>]. Всі здобувачі освіти мають вільний доступ до інформації щодо визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, що розміщена в «Реєстрі основної нормативної бази системи управління якістю діяльності ...» (розд. 5.1, 5.4) [<http://surl.li/kguz>]. ЗВО зазначає, що здобувачка Прийменко Л.В. подала заяву про перезарахування результатів навчання, отриманих в неформальній освіті під час вивчення онлайн курсу «Академічна доброчесність в університеті», подала «Освітню декларацію». Згідно до Положенням була створена Комісія, яка перезарахувати результати її неформальної освіти за ОК2 (див. відп. ЗВО № 8). Результати зустрічей з № 1 (менеджментом ЗВО), №2 (НПП), №3 (здобувачами), № 7 (адміністративним персоналом), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.) свідчать, що в т.ч. визнання неформальної освіти в СумДУ є поодиноким. Однак, відсутні проблеми щодо визнання результатів неформального навчання і ЗВО повністю підтримує процедуру визнання такої освіти. В цілому, в СумДУ існують чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в у неформальній освіті, які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації ОП «Медицина». Рекомендовано більш активно використовувати процедуру визнання результатів навчання здобувачів у неформальній освіті.

Загальний аналіз щодо Критерію 3:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 3.

1. Правила прийому на навчання за освітньою програмою ОП «Медицина» є чіткими та зрозумілими, не містять дискримінаційних положень та оприлюднені на офіційному веб-сайті закладу, враховують особливості освітньої програми (перелік документів від вступників включає: «дослідницьку пропозицію», перелік наукових здобутків (наукових праць - у виданнях, що індексуються базами даних Scopus та/або WoS, у фахових чи закордонних виданнях; охоронних документів; дипломів конкурсів, олімпіад тощо). 2. Існують чіткі та зрозумілі, доступні правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти під час академічної мобільності, у неформальній освіті, які є доступними для всіх учасників освітнього процесу, які дотримуються під час реалізації ОП.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 3.

Виявлені незначні недоліки, пов'язані із наявним дисбалансом в обсягах між питаннями з теоретичної й профілактичної медицини (недостатньо представлені) та клінічної медицини (значно переважають) в Програмі вступного іспиту із спеціальності. Рекомендовано 1: у Програмі вступного іспиту із спеціальності збільшити частку питань з теоретичної та профілактичної медицини (підкритерій 3.2). Рекомендовано 2: більш активно популяризувати й використовувати процедуру визнання результатів навчання здобувачів, отриманих в інших закладах освіти під час академічної мобільності та у неформальній освіті (підкритерії 3.3 -3.4).

Рівень відповідності Критерію 3.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 3.

ЕГ прийшла до висновку, що для ОП «Медицина» характерні позитивні ознаки та узгодженість за підкритеріями 3.1, 3.2, 3.3, 3.4. Виявлені деякі несуттєві недоліки (підкритерії 3.2 – 3.4), що в цілому не впливають на якість

освітньої програми і можуть бути усунені з урахуванням наданих рекомендацій. Встановлені факти і надані докази свідчать, що в СумДУ ОНП «Медицина» загалом відповідає рівню «В» за критерієм 3.

Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою:

1. Форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених у освітній програмі цілей та програмних результатів навчання, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи.

ЕГ визначено, що ОНП «222 Медицина» містить вимоги до результатів навчання, видів навчальної діяльності та оцінювання. ОК узгоджені між програмними результатами, методами навчання та викладання [<http://surl.li/tfde>; <http://surl.li/tfdd>]. Форми, методи, результати навчання за кожним ОК описані в силабусах тощо [<http://surl.li/qthu>]. Диференційовано застосовуються як класичні, так і сучасні (інтерактивні) дидактичні методи: лекції (ОК1, ОК2, ОК3, ОК4, ОК6); семінарські та практичні заняття на основні практично-орієнтованого підходу – аналіз конкретних ситуацій (case-study) (ОК2, ОК4, ОК7, ОК10), «мозковий штурм» (ОК3, ОК4, ОК8, ОК9), навчальні та наукові дискусії (дебати) (ОК1, ОК5, ОК7, ОК8, ОК9, ОК10), проектна й групова творча робота (ОК1, ОК3, ОК4, ОК5, ОК6, ОК7, ОК8, ОК10); самостійна та дситанчна робота з використанням сучасних засобів комунікації – ОСW СумДУ (LecturED), Google Classroom, Google Meet, Zoom, Youtube, Coursera (ОК2, ОК3, ОК6, ОК8). Передбачено виконання індивідуальної науково-дослідницької роботи, її захист та презентація (ОК4, ОК6, ОК10), написання наукових праць (ОК5, ОК7) та ін. (Відом. СО табл. 1, 3). Результати опитування здобувачів за ОНП «222 Медицина» щодо рівня якості освіти (2020/2021 нав. р.р.) засвідчили що, форми і методи навчання та викладання сприяють досягненню заявлених результатів навчання: «так» – 29,4 %, «переважно» – 67,7 %, «ні» – 2,9 % (рис. 6) [<http://surl.li/qtvs>]. Під час зустрічей з №2 (НПП), №3 (здобувачами), №4 (студ. самовряд.), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.) з'ясовано, що існує постійний дієвий діалог між усіма суб'єктами освітнього процесу, здобувачі мають можливість впливати на обрання та зміну форм та методів навчання, а викладачі - враховують їх думку під час планування, внесення змін у навчальні дисципліни; наголошено щодо впровадження нових форм та методів навчання під час адаптації освітнього процесу в умовах карантинних обмежень (інтерактивні заняття, віртуальні лабораторії та ін.). НПП зазначено, що в ЗВО забезпечено всі умови щодо вільного обрання здобувачами методів навчання та викладання, обрання наукового керівника та теми дисертаційного дослідження, заохочення здобувачів до висловлення власної думки. Всі учасники зустрічей підтвердили, що в ЗВО наявне формування індивідуальної освітньої траєкторій здобувачів (на основі вибіркових дисциплін), відсутні конфлікти, розвинуте наукове партнерство, що сприяє вирішенню наукових проблем в рамках міждисциплінарної взаємодії. В цілому, в СумДУ форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених у ОНП цілей та програмних результатів навчання, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи. Визначається інноваційний підходів щодо впровадження в освітній процес нових форм та методів навчання (віртуальних, дистанційних), що дозволило забезпечити сталу високу якість освітнього процесу в умовах епідемії COVID-19.

2. Усім учасникам освітнього процесу своєчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання у межах окремих освітніх компонентів (у формі силабуса або в інший подібний спосіб).

ЕГ визначила, що здобувачам ОНП у межах окремих ОК вчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання, шляхом їх ознайомлення із ОНП [<http://surl.li/tfde>], з силабусами [<http://surl.li/qthu>]. Кожен НПП під час першого заняття із окремої навчальної дисципліни ознайомлює аспірантів з її силабусом та дає відповідні роз'яснення. В СумДУ діють спеціалізовані електронні ресурси, що забезпечують доступ здобувачів до необхідної інформації: інституційний репозитарій [<http://surl.li/nrpo>], електронна бібліотека [<http://surl.li/mnpo>], електронний ресурс організаційних, навчально-методичних матеріалів («ОСW») [<http://surl.li/nrnd>], електронне середовище змішаного навчання («MIX») [<http://surl.li/nrne>]. Оперативну інформацію здобувачі отримують через електронну систему особистих кабінетів [<http://surl.li/kivo>]. Результати опитування здобувачів за ОНП «222 Медицина» щодо рівня якості освіти (2020/2021 нав. р.р.) засвідчили що, вони ознайомлені з загальними результатами навчання за ОП: «так» – 50,0 %, «переважно» – 41,1 %, «недостатньо» – 2,9 %, «ні» – 5,9 % (рис. 3) [<http://surl.li/qtvs>]. Під час зустрічей з №2 (НПП), №3 (здобувачами), №4 (студ. самовряд.), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.) підтверджено, що здобувачі своєчасно та в повному обсязі отримують всю інформацію щодо ОНП (цілі, зміст, програмні результати, критерії оцінювання, навчально-методичні поради й інструкції, можливості внесення пропозицій щодо ОНП та ін.): (1) від НПП на першому занятті, а також впродовж всього періоду навчання; (2) шляхом ознайомлення з інформацією на офіційних сайтах (СумДУ, Медичного інституту, випускової кафедри); (3) під час ознайомлення із інформацією у власних електронних кабінетах (розсилка через корпоративну електронну пошту); (4) через комунікаційні платформи (Facebook, Viber та ін.). Всі здобувачі отримують результати оцінювання їх навчальних робіт, тестувань, узагальнену аналітичну інформацію щодо результатів опитування, участь у яких вони брали, пропозиції щодо грантових програм, стипендій, конкурсів, можливостей академічної мобільності тощо. НПП зазначили, що існує постійна комунікація між усіма учасниками освітнього процесу (менеджментом, адміністрацією, викладачами, здобувачами), що дозволяє оперативно їх інформувати щодо змін, пропозицій, результатів тощо. В цілому, в СумДУ усім учасникам освітнього процесу своєчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання. Визначається зразкова практика СумДУ в реалізації багатовекторної інформаційної стратегії серед всіх учасників освітнього процесу, що забезпечує оперативність моніторингу та підтримання високої якості освітнього процесу.

3. Заклад вищої освіти забезпечує поєднання навчання і досліджень під час реалізації освітньої програми відповідно до рівня вищої освіти, спеціальності та цілей освітньої програми.

ЕГ визначила, що ЗВО відбувається поєднання навчання і досліджень, що відповідає «Положенню про організацію освітнього процесу...» (розд. 9) [<http://surl.li/fezf>] та «Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності...» [<http://surl.li/tfjr>]. Навчання і дослідження поєднуються завдяки: визначення здобувачами методологічного напрямку досліджень, з урахуванням теми їх дисертації (ОК2); реалізації практикуму з формування ефективної проектною команди (ОК4); навчального відпрацювання процесу рецензування та процедури експертного розгляду публікацій (на прикладі видань, включених у WoS та Scopus) (ОК6); проведення дослідження педагогічної спрямованості, з урахуванням специфіки кафедри (ОК10) (Відом. СО табл. 1, 3). В рамках ОНП передбачено широке використання дослідницьких методів (див. крит. 4.2), а також запровадження нових форм організації науково-дослідної діяльності. В ЗВО створені належні умови для забезпечення доступності здобувачів освіти до науково-дослідного «Центру колективного користування обладнанням...» [<http://surl.li/tfjh>]. Наявна практика залучення здобувачів до виконання НДР [<http://surl.li/ottp>; <http://surl.li/tfjg>], у тому числі з оплатою праці (Дейнека В.М., Дудченко Є.С., Таел Р., Максимова О.О.); їх залучення до виконання досліджень в рамках міжнародних наукових проєктів – CRDF (2016 – 2017), «HORIZON-2020» (2018 – 2022) [<http://surl.li/ocau>; <http://surl.li/tfhn>] (див. відп. ЗВО № 3, 4, 6, 9). Поширена практика висвітлення результатів наукових досліджень аспірантів на міжнародних і вітчизняних наукових заходах, їх публікація у фахових та міжнародних наукових виданнях (в т.ч. наукометричних) [<http://surl.li/qzys>; <http://surl.li/oxqu>] (див. відп. ЗВО № 5). Аспіранти залучені до участі у грантових конкурсах НТСА СумДУ [<http://surl.li/ottj>]. Створені сприятливі умови для здобувачів щодо публікації результатів власних досліджень у 14 наукових журналах, засновником яких є СумДУ [<http://surl.li/tfkc>], зокрема, у «Східноукраїнському медичному журналі» (категорія «Б», медичні науки) [<http://surl.li/tfjz>], а також у збірниках матеріалів наукових та науково-практичних конференцій [<http://surl.li/kxwi>]. Під час зустрічей №2 (НПП), №3 (здобувачами), №4 (студ. самовряд.), №6 (міжнародними партнерами), №7 (адмін. персонал.), №8 (сервіс. підрозд.), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.) підтверджено, що відбувається високоефективне поєднання навчання і досліджень, завдяки реалізації міжнародних та національних наукових проєктів, підтримується поєднання навчання і досліджень через працевлаштування здобувачів у рамках міжнародних грантів, державного фінансування НДР, сумісництва на кафедрах чи клінічних базах тощо. В цілому, в СумДУ на високому рівні забезпечено поєднання навчання і досліджень в рамках ОНП «Медицина». Визначається інноваційний досвід СумДУ щодо реалізації стратегії «навчання через дослідження» шляхом залучення здобувачів до діяльності в рамках створених стійких міждисциплінарних наукових консорціумів.

4. Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники (далі – викладачі) оновлюють зміст освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у відповідній галузі.

ЕГ визначила, що в ЗВО на основі методичної інструкції «Загальні вимоги до ... робочої програми навчальної дисципліни» відбувається щорічне оновлення РП навчальних дисципліни, з урахуванням результатів перегляду ОП, науково-практичних тенденцій і змін у галузі охорони здоров'я, з урахуванням побажань та зауважень здобувачів, НПП, стейкхолдерів [<http://surl.li/ffog>]. На пропозицію аспіранта Дригваль Б.О. запропоновано зміни до проєкту ОНП «Медицина» на 2021 р. – введення до каталогу вибіркових дисциплін професійного спрямування нової дисципліни «Належна клінічна практика (GCP) при проведенні випробувань лікарських засобів»; аспірантом Прийменко Л.В. запропоновано у розд. ОП2.2 вказати наявність в СумДУ фахового журналу «Східноєвропейський медичний журнал»; представником стейкхолдерів (директор КНП «Сумська ЦРЛ» Поцелуєва В.І.) рекомендовано у розділі ОП «Матеріально-технічне забезпечення» зазначити наявність Конгрес-центру, який можуть використовувати здобувачі освіти [<http://surl.li/otls>; <http://surl.li/otqs>]. Результати опитування здобувачів за ОНП «222 Медицина» щодо рівня якості освіти (2020/2021 нав. р.р.) засвідчили, що викладачі оновлюють зміст дисциплін на основі наукових досягнень і сучасних практик у відповідній галузі: «так» – 44,1 %, «переважно» – 47,1 %, «важко сказати» – 8,8 % (рис. 7) [<http://surl.li/qtvs>]. ЕГ на основі силабусів ознайомила з змістом деяких навчальних дисциплін, що викладаються на ОНП «Медицина»: «Методологія та методи наукових досліджень» (ОК2, обов'язковий, 4 кред. ЄКТС) [<http://surl.li/tfno>], «Біоетичні засади медичних досліджень в сучасному науковому просторі» (ОК9, обов'язковий, 4 кред. ЄКТС) [<http://surl.li/tfnq>], «Психологічні основи професійних комунікацій та лідерство» (ОК вибіркового, загальна підготовка, 5 кред. ЄКТС) [<http://surl.li/tfnw>], «Проблеми інтерпретації результатів функціональних досліджень в клінічній медицині» (ОК вибіркового, професійна підготовка, 5 кред. ЄКТС) [<http://surl.li/tfoa>]. Зміст навчальних дисциплін є актуальним, ґрунтується на сучасних науково-практичних даних. Під час зустрічей з №2 (НПП), №3 (здобувачами), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.) підтверджено, що викладачі постійно оновлюють зміст освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, при цьому враховуються висловлені здобувачами побажання під час навчання, а також результати їх анонімного опитування (наприкінці вивчення кожної дисципліни). НПП зазначили, що відбувається щорічне (планове) оновлення ОК, під час якого враховується нова наукова інформація, результати їх власних наукових досліджень, отримана ними інформація під час підвищення кваліфікації, стажування тощо. В цілому, в СумДУ на високому науково-методичному рівні відбувається оновлення змісту освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у галузі охорони здоров'я, власних наукових досліджень та досвіду викладачів, враховуються думки та побажання здобувачів.

5. Навчання, викладання та наукові дослідження пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності закладу вищої освіти.

ЕГ визначила, що реалізація за ОНП «Медицина» узгоджена зі «Стратегією інтернаціоналізації...» [<http://surl.li/ffde>]. НПП та здобувачі мають локальний та віддалений доступ до міжнародних інформаційних ресурсів (в т.ч. наукометричних баз, провідних періодичних видань тощо) [<http://surl.li/nrps>]. НПП систематично брали участь у міжнародній академічній мобільності: підвищення кваліфікації (стажування) (Артюхов А.Є., Польща, 2020; Замора О.М., США, 2018); в проведенні досліджень (Погорєлов М.В., Латвія, 2019; Лобода А.М., Болгарія; Москаленко Р.А., Швеція, 2019; Мелеховець О.К., Німеччина, 2019). В ЗВО відбувається інтернаціоналізація діяльності завдяки міжнародній участі аспірантів ОНП у програмах: наукового стажуванні (Шарова О.В., Шандиба І.О., Швеція, 2019; Чумаченко Я.Д., Польща, 2019; Моїсеєнко К.А., Німеччина, 2019) та навчання (Дрига Н.О., Польща, 2019; Дяченко О.О., Швеція, 2020-2021). НПП та здобувачі систематично брали участь у міжнародних наукових конференціях, тренінгах тощо [<http://surl.li/obsx>], публікували сумісні наукові праці (див. відп. ЗВО № 5). Під час зустрічей з №1 (менеджментом), №2 (НПП), №3 (здобувачами), №4 (студ. самовряд.), №6 (міжнародними партнерами), №7 (адмін. персонал.), №8 (сервісні підрозд.), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.) підтверджено, що інтернаціоналізація діяльності є одним з головних пріоритетів у реалізації ОНП. Здобувачі наводили чисельні приклади такої інтернаціоналізації – короткочасне стажування, участь у виконанні міжнародних проєктів, міжнародні публікації у наукометричних виданнях (WoS, Scopus) тощо (Костюченко В.В., Миаксимова О.С., Лішневська А.Г., Ковчун В.Ю., Радько А.С., Дудченко Є.С., Ковчун А.В., Ермоленко С.А., Привалова В.О., Моїсеєнко К.А., Дейнека В.М., Коваленко Є. та ін.). Представники студентського наукового товариства підтвердили наявність сумісних проєктів з європейськими молодіжними науковими організаціями, всебічну підтримку ініціатив здобувачів СумДУ щодо міжнародної академічної мобільності, участі в грантових програмах тощо (Сікора В.В., Уткіна М.С., Линдін М.С., Михайленко В.В. та ін.). Факти інтернаціоналізації в реалізації ОНП «Медицина» навели НПП, адміністративний персонал (Школьник І.О., Лобода А.М., Циганюк Д.Л., Погорєлов М.В., Романюк А.М., Кириченко К.І. Москаленко Р.А. та ін.), підтвердили міжнародні партнери СумДУ в напрямку біомедичних досліджень (Касек-Кесік А., Польща; Вітер Р., Латвія; Ятсунський І., Польща; Оразі Л., Італія). В цілому, в СумДУ навчання, викладання та наукові дослідження в рамках ОНП «Медицина» тісно та ефективно пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності ЗВО. Визначається унікальний досвід СумДУ щодо інтернаціоналізації діяльності в рамках реалізації наукових проєктів з біомедичних досліджень та вирішення сучасних проблем охорони здоров'я, що гармонійно інтегровані у навчання, викладання та наукові дослідження.

Загальний аналіз щодо Критерію 4:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 4.

1. В ЗВО використовуються форми і методи навчання й викладання, що забезпечують в повному об'ємі досягнення цілей та програмних результатів навчання за ОНП «Медицина», відповідають студентоцентрованому підходу та принципам академічної свободи. Впровадження в освітній процес нових форм та методів навчання (віртуальних, дистанційних), дозволило забезпечити сталу високу якість освітнього процесу в умовах карантинних обмежень, зумовлених епідемією COVID-19 (2020 – 2021 р.р.). 2. Усім учасникам освітнього процесу ОНП «Медицина» своєчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання, наявна зразкова практика реалізації багатовекторної інформаційної стратегії, що забезпечує достовірне та своєчасне інформування всіх учасників освітнього процесу, оперативність моніторингу та підтримання сталої високої якості освітнього процесу. 3. На високому науково-методичному рівні забезпечено поєднання навчання і досліджень в рамках ОНП «Медицина», визначається інноваційний досвід щодо реалізації стратегії «навчання через дослідження» шляхом залучення здобувачів до діяльності в рамках створених стійких міждисциплінарних наукових консорціумів. 4. На високому науково-методичному рівні відбувається оновлення змісту освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у галузі охорони здоров'я, власних наукових досліджень та набутого досвіду викладачів, з постійним врахування думки та побажань здобувачів. 5. Навчання, викладання та наукові дослідження в рамках ОНП «Медицина» тісно та ефективно пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності ЗВО у напрямку реалізації міждисциплінарних міжнародних наукових проєктів з біомедичних досліджень та проєктів з вирішення сучасних проблем охорони здоров'я України. 6. Навчання і викладання за ОНП «Медицина» має високу прихильність серед здобувачів освіти, НПП, інших учасників освітнього процесу, що визначається за результатами проведених зустрічей та за оприлюдненими показниками оцінки якості освітнього процесу й викладання в ЗВО.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 4.

Слабкі сторони і недоліки не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 4.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 4.

ЕГ прийшла до висновку, що для ОНП «Медицина» характерні позитивні ознаки та узгодженість за підкритеріями 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5. Не виявлено недоліків за жодним з підкритеріїв. Визначається: (1) інноваційний підхід щодо впровадження в освітній процес нових форм та методів навчання (віртуальних, дистанційних), що дозволило забезпечити сталу високу якість освітнього процесу в умовах епідемії COVID-19; (2) зразкова практика у реалізації багатовекторної інформаційної стратегії, що забезпечує достовірне та своєчасне інформування всіх учасників освітнього процесу, оперативність моніторингу та підтримання сталої високої якості освітнього процесу; (3) інноваційний досвід щодо реалізації стратегії «навчання через дослідження» шляхом залучення здобувачів до діяльності в рамках створених стійких міждисциплінарних та міжнародних наукових консорціумів; (4) унікальний досвід щодо інтернаціоналізації діяльності в рамках реалізації міждисциплінарних міжнародних наукових проєктів з біомедичних досліджень та проєктів з вирішення сучасних проблем охорони здоров'я України, що гармонійно інтегровані у навчання, викладання та наукові дослідження. Встановлені факти і надані докази свідчать, що в СумДУ ОНП «Медицина» повністю відповідає рівню «А» за 4-им критерієм.

Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність:

1. Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти є чіткими, зрозумілими, дозволяють встановити досягнення здобувачем вищої освіти результатів навчання для окремого освітнього компоненту та/або освітньої програми в цілому, а також оприлюднюються заздалегідь.

ЕГ визначає, що в ЗВО реалізація контрольних заходів та оцінювання здобувачів відбувається на основі: «Положення про організацію освітнього процесу...» [<http://surl.li/fezf>], «Положенням про організацію освітнього процесу... доктора філософії» [<http://surl.li/rlye>]. В ОНП «Медицина» застосовуються різноманітні форми і методи контролю: поточний (опитування, тестування, письмові завдання тощо); підсумковий (залік, екзамен) (Відом. СО табл. 3). Форми контрольних заходів та критерії оцінювання з навчальних дисциплін визначені у межах ОК (в навчальному плані, в робочій програмі, в силабусі), є узгодженими із змістом, чіткими, зрозумілими, дозволяють об'єктивно встановити досягнення здобувачів за ОК та в цілому за ОНП. Інформація щодо форми контрольних заходів та критерії оцінювання поновлюється щорічно на початку навчального року. Здобувачі своєчасно отримують інформацію щодо форм, критеріїв, термінів контрольних заходів (від викладачів на першому занятті, під час навчального процесу; через силабуси; через електронний кабінет здобувача). Результати опитування здобувачів за ОНП «222 Медицина» щодо рівня якості освіти (2020/2021 нав. р.р.) засвідчили що, форми контрольних заходів та критерії оцінювання є чіткими і зрозумілими: «так» – 55,9 %, «переважно» – 29,4 %, «важко сказати» – 14,7 % (рис. 8) [<http://surl.li/qtvs>]. Результати опитування з оцінки якості ОНП «Медицина» (01.2021 р.) зазначили, що: контрольні заходи можуть належним чином перевірити досягнення програмних результатів навчання – 97,7 % (п. 7); форми контрольних заходів та критерії оцінювання навчальних досягнень є зрозумілими – 90,0 % (п. 8); процедурами проведення контрольних заходів забезпечують об'єктивність екзаменаторів – 90,0 % (п. 9); врегульовано порядок оскарження процедури та результатів проведення контрольних заходів – 90,0 % (п. 10) [<http://surl.li/otlq>]. Під час зустрічей з №3 (здобувачами), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.), підтверджено, що форми контрольних заходів та критерії оцінювання є чіткими і зрозумілими для здобувачів, на їх думку, вони дозволяють об'єктивно та справедливо встановити їх досягнення; зазначено, що контрольні заходи та критерії оцінювання були повідомлені здобувачам на першому занятті, а також з ними можна ознайомитись у будь-який час у силабусах навчальних дисциплін, а в разі виникнення запитань викладачі завжди надають додаткову розширену інформацію. Зазначено, що здобувачі отримують результати контрольних заходів одразу після їх складання чи після перевірки викладачами. В цілому, в СумДУ на високому науково-методичному рівні забезпечено реалізацію чітких, зрозумілих, об'єктивних форм контрольних заходів, що базуються на справедливих й об'єктивних критеріях оцінювання. Визначається взірцева практика у забезпеченні контрольних заходів та оцінювання здобувачів ОНП «Медицина».

2. Форми атестації здобувачів вищої освіти відповідають вимогам стандарту вищої освіти (за наявності).

В теперішній час відсутній стандарт вищої освіти за спеціальністю «222 Медицина» за третім рівнем вищої освіти. ЕГ визначила, що форми атестації здійснюються відповідно до розд. 3 ОНП «Медицина» (затвердженої рішенням Вченої ради СумДУ від 28.08.2020 р. № 01) [<http://surl.li/tfde>] та відповідають «Тимчасовому стандарту вищої освіти в СумДУ» за третім освітньо-науковим рівнем вищої освіти – доктора філософії за спеціальністю «222 Медицина», затвердженого Вченою радою СумДУ від 28.08.2020 р., протокол № 01 (див. відпов. ЗВО №10), відповідно до якого атестації здобувачів здійснюється на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації, з урахуванням обов'язкової умови допуску до захисту: «успішне виконання аспірантом його індивідуального навчального плану». Зазначене підтверджено під час зустрічі з гарантом ОНП «Медицина» та зустрічі №9 (з випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.).

3. Визначено чіткі і зрозумілі правила проведення контрольних заходів, що є доступними для усіх учасників освітнього процесу, забезпечують об'єктивність екзаменаторів, зокрема включають процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначають порядок оскарження результатів контрольних заходів і їх повторного проходження, та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

ЕГ визначила, що процедура проведення поточних та підсумкових контрольних заходів в ЗВО регламентована: «Положення про організацію освітнього процесу...» (розд. 7) [http://surl.li/fezf] та «Положенням про організацію освітнього процесу ... доктора філософії» [http://surl.li/rlye], МІ «Загальні вимоги до оформлення екзаменаційних матеріалів...» [http://surl.li/thwa], наказом: «Щодо зберігання матеріалів з контролю успішності студентів» [http://surl.li/thwg]. Контрольні заходи та критерії оцінювання за окремими ОК визначені у робочих програмах навчальних дисциплін, у силабусах [http://surl.li/qthu]. Об'єктивність екзаменаторів забезпечується: проведенням виключно письмових екзаменів та тестових процедур; створенням рівних умовами для всіх здобувачів, відкритістю інформації про умови проведення контрольних заходів; тривалим зберіганням підсумкових робіт здобувачів тощо. Можливість оскарження процедури та результатів, повторного проходження контрольних заходів визначаються «Положенням про організацію освітнього процесу» (п. 7.7) та «Положенням про організацію освітнього процесу ... доктора філософії» (розд. 3), я яких передбачено механізми апеляції, регламентовано правила перескладання підсумкового контролю (у разі отримання незадовільної оцінки). Запобігання конфлікту інтересів в ЗВО регламентовано «Положенням про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин» [http://surl.li/ffat], «Положенням про комісію з питань етики Університетської клініки» [http://surl.li/thvs], наказами: «Про заходи щодо запобігання корупції» [http://surl.li/ffbd], «Щодо створення університетської Комісії з етики...» [http://surl.li/obyk]. На ОНП «Медицина» не було випадків конфлікту інтересів, випадків оскарження процедури та результатів контрольних заходів. Під час зустрічей з №2 (НПП), №3 (здобувачами), №4 (студ. самовряд.), №8 (сервісн. підрозд.), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.), №10 (представн. комісій) підтверджено доступність, чіткість і зрозумілість правил проведення контрольних заходів, забезпечення об'єктивності екзаменаторів, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, наявність процедури щодо оскарження результатів контрольних заходів і їх повторного проходження. Здобувачі та випускники ОНП «Медицина» зазначили відсутність конфлікту інтересів та випадків перескладання контрольних заходів чи їх оскарження; підтвердили об'єктивність екзаменаторів, їх доброзичливість, толерантність, справедливість; засвідчили знання відповідних процедур СумДУ та можливість їх використання (за необхідністю). В цілому, в СумДУ на високому рівні забезпечено реалізацію об'єктивності та справедливості проведення контрольних заходів, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, оскарження результатів та повторного проходження контрольних заходів. Визначається взірцева практика у забезпеченні багаторівневої системи з оцінки знань та вмінь здобувачів ОНП «Медицина», що ґрунтується на принципах об'єктивності, толерантності, справедливості, етичності.

4. У закладі вищої освіти визначено чіткі та зрозумілі політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, що послідовно дотримуються всіма учасниками освітнього процесу під час реалізації освітньої програми. Заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності.

ЕГ визначила, що політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності (АД) в ЗВО регулюються «Кодексом АД...» [http://surl.li/ffbb], «Положення про АД ...» [http://surl.li/ffat], наказами: «Про підписання декларацій про дотримання АД ...» [http://surl.li/otxe], МІ «Щодо перевірки академічних текстів...» [http://surl.li/ffcp]. В СумДУ визначено заходи забезпечення АД [http://surl.li/otxd], створено Групу сприяння АД [http://surl.li/otxh], Комісію з питань етики Університетської клініки [http://surl.li/thvs], Комісію з етики... [http://surl.li/obyk]. Для перевірок наукових робіт укладено договори щодо використання програмних комплексів «Антиплагіат» та «Plagiat.pl». Наукова бібліотека СумДУ [http://surl.li/tgrl] забезпечує оприлюднення, наповнення архіву та репозиторію кваліфікаційними роботами [http://surl.li/tiaz; http://surl.li/tiaw], веде інформаційно-методичну роботу, адмініструє використання антиплагіатних систем [http://surl.li/tiir]. В СумДУ здійснюється 100 % перевірка всіх робіт на наявність плагіату. НПП та наукові керівники здійснюють моніторинг дотримання здобувачами АД. Дисертації перевіряються спеціалізованими вченими радами. Реалізуються системні заходи популяризації АД. В рамках ОНП включено освітні складові: ОК2 «Методологія та методи наукових досліджень» [http://surl.li/tfno], ОК9 «Біоетичні засади медичних досліджень» [http://surl.li/tfnq], «Дослідницька доброчесність» (вибіркова) [http://surl.li/rkfk]. Реалізуються неформальні освітні заходи – онлайн цикл «Академічна доброчесність...» [http://surl.li/owsz], лекції експертів [http://surl.li/plaq], вебінари «АД» (проект «SAIUP») [http://surl.li/tihq]. Відбувається інформаційно-консультативний супровід здобувачів через веб-сайт «АД» [http://surl.li/tihq], надається інформаційна підтримка на сайті випускової кафедри [http://surl.li/otxu] тощо. Перелік реалізованих заходів оприлюднений на офіційному сайті СумДУ [http://surl.li/otxq]. Види АД та відповідальність здобувачів за її порушення визначені розд. 3, 5 «Положення про АД...» і є диференційованими (п. 5.1, 5.2) [http://surl.li/ffbb]. Результати опитування здобувачів засвідчили, що в СумДУ: доступні документи, що містять політику, стандарти і процедури АД – 90,0 % (п. 11); підтримуються стандарти АД – 90,0 % (п. 12); популяризується АД серед здобувачів – 93,3 (п. 12) [http://surl.li/otlq]. Під час зустрічей з №2 (НПП), №3 (здобувачами), №4 (студ. самовряд.), №7 (адмін. персонал.), №8 (сервісн. підрозд.), №9 (випускниками та здобувачами 3–4 р. навч.), №10 (представн. комісій) підтверджено наявність та реалізація в повному обсязі політики АД на всіх рівнях в ЗВО та під час реалізації ОНП. В цілому, в СумДУ на високому рівні забезпечено реалізацію політики, стандартів, дотримання процедур, популяризація АД всіма учасниками освітнього процесу в

рамках ОНП «Медицина». Визначається взірцева практика у багаторівневій системній реалізації політики, стандартів, процедур дотримання і промоції академічної доброчесності.

Загальний аналіз щодо Критерію 5:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 5.

1. В ЗВО наявні доступні на всіх етапах навчання, чіткі, зрозумілі, об'єктивні форми, заходи, критерії контролю й оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти, що дозволяють встановити результати навчання для окремих ОК та в цілому за ОНП «Медицина». Форми атестації здобувачів в ЗВО відповідають тимчасовому стандарту вищої освіти за спеціальністю 222 «Медицина» для третього (доктора філософії) рівня вищої освіти (СумДУ). 2. Визначається краща практика ЗВО у системній інституційній мультивекторній, прозорій реалізації контрольних заходів, в наявності об'єктивних, чітких і зрозумілих критеріїв оцінювання здобувачів, що ґрунтуються на принципах толерантності, справедливості, етичності, та підтримується впровадженими заходами постійного моніторингу. В СумДУ існує відкритий діалог між усіма учасниками освітнього процесу («здобувачі – викладачі – стейкхолдери»), широко доступними є сучасні інформаційні технології, що забезпечує об'єктивність та неупередженість під час контролю і оцінки здобувачів. Визначається дієва інституційна тактика попередження та врегулювання потенційного конфлікту інтересів, існують широкі можливості оскарження результатів та забезпечення повторного проходження контрольних заходів. 3. В ЗВО відзначається краща практика щодо стратегії й тактики унормування політики, стандартів і процедур дотримання академічної доброчесності, що максимально інтегровані у систему забезпечення якості освіти, є чіткими і зрозумілими, доступними для всіх учасників освітнього процесу, реалізуються на всіх його етапах. Відбувається забезпечення контролю дотримання академічної доброчесності завдяки реалізації інформаційно-технологічних рішень на основі використання програмних комплексів «Антиплагіат» (систем «Unicheck») та «Plagiat.pl» («StrikePlagiarism»), функціонуванню академічного репозиторію. Ефективно забезпечується імплементація політики академічної доброчесності у внутрішню культуру якості, завдяки реалізації системних заходів на всіх рівнях науково-освітньої діяльності, інформування і комунікації, колегіального відкритого розгляду й прийняття рішень щодо виявлених порушень та їх наслідків, як для ЗВО, так і для учасників освітнього процесу, для цього активно використовуються адекватні методи промоції (інтерактивні консультації, мультимедійне навчання, поширення кращих практик та ін.). 4. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність мають високу прихильність серед здобувачів освіти, НПП, інших учасників освітнього процесу, що визначається за результатами проведених зустрічей та за оприлюдненими показниками анонімної оцінки якості освітнього процесу й викладання в ЗВО.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 5.

Слабкі сторони і недоліки не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 5.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 5.

ЕГ прийшла до висновку, що для ОНП «Медицина» характерні позитивні ознаки за підкритеріями 5.1, 5.2, 5.3, 5.4. Не виявлено недоліків за жодним з підкритеріїв. Визначається взірцева практика реалізації ОНП «Медицина» завдяки системному забезпеченню: (1) адекватних, чітких, зрозумілих контрольних заходів, справедливих об'єктивних критеріїв оцінювання здобувачів; (2) оцінки знань та вмінь здобувачів, що ґрунтуються на принципах толерантності, справедливості, етичності; (3) багаторівневої реалізації політики, стандартів, процедури дотримання і промоції академічної доброчесності. Встановлені факти і надані докази свідчать, що в СумДУ ОНП «Медицина» повністю рівню «А» за Критерієм 5. об'єктивних критеріїв оцінювання здобувачів; (2) оцінки знань та вмінь здобувачів, що ґрунтуються на принципах толерантності, справедливості, етичності; (3) багаторівневої реалізації політики, стандартів, процедури дотримання і промоції академічної доброчесності. ОНП «Медицина» та науково-освітня діяльність за цією програмою загалом відповідають Критерію 5 на рівні «А».

Критерій 6. Людські ресурси:

1. Академічна та/або професійна кваліфікація викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, забезпечує досягнення визначених відповідною програмою цілей та програмних результатів навчання.

ЕГ визначила, що 8 НПП, які задіяні у забезпеченні ОП відповідають академічній кваліфікації (докт. н. – 3, канд. н. – 5; проф. – 1; доц. – 5), за напрямками ОК мають фахові публікації (в т.ч. за кордоном та у виданнях, що включені до наукометричних баз WoS, Scopus), монографії, публікації науково-практичного характеру тощо, беруть участь у міжнародних проєктах, держбюджетних НДР тощо (Відом. СО табл. 2). Медичний інститут СумДУ має вагомий науково-педагогічний потенціал (професорів та докторів наук – 30, викладачів – 211, які працюють на 17 кафедрах) [<http://surl.li/juht>]. Наукова складова ОНП реалізується на основі п'яти наукових шкіл: патологічної анатомії (проф. Романюк А.М.), екоморфології (проф. Сікора В.З.), молекулярно-генетичних досліджень (проф. Атаман О.В.), вивчення проблем коморбідності (проф. Орловський В.Ф., проф. Приступа Л.Н.), розробки біоматеріалів медичного призначення (член-кор. НАНУ, проф. Суходуб Л.Ф., д.мед.н. Погорелов М.В.) [<http://surl.li/riws>]. НПП, які задіяні у реалізацію ОНП «Медицина», є активними учасниками міжнародних наукових проєктів [<http://surl.li/ottp>; <http://surl.li/ocau>], виконують інноваційні НДР [<http://surl.li/tkju>], мають високу публікаційну активність (понад 200 статей на рік), з яких біля 40 % - у наукометричних виданнях (Scopus, WoS). ЗВО зазначає, що: «за напрямом «Біологія та охорона здоров'я» є публікації в журналі «Nature» (Москаленко Р.А.)» [<http://surl.li/tkbb>; <http://surl.li/tkko>]. За даними ресурсу «Бібліометрика української науки», найвищі показники H-індексу в Scopus: Винниченко І.О., онкологія (14), Погорелов М. В., біомедичні технології (10), Москаленко Р.А., патологія (7) [<http://surl.li/tkld>]. Всі НПП мають дотичні фахові публікації до наукових тем аспірантів, у т.ч. в міжнародних та наукометричних виданнях [<http://surl.li/qzys>; <http://surl.li/oxqu>]. Результати зустрічей з гарантом ОНП, № 1 (менеджментом ЗВО), №2 (НПП), №5 (роботодавцями), №6 (міжнародними партнерами), № 7 (адміністративним персоналом) свідчать, що НПП систематично мотивуються та стимулюються до: наукової діяльності, удосконалення професійних компетентностей (в рамках міжнародних наукових обмінів, підвищення наукової та лікарської кваліфікації тощо), підтримання високої науково-публікаційної активності (в т.ч. у виданнях WoS, Scopus), використання власних наукових розробок у навчальних курсах тощо. В цілому, зазначене дозволяє забезпечувати та підтримувати академічну і професійну кваліфікацію викладачів ОНП «Медицина» на високому рівні та забезпечити досягнення програмних цілей та результатів на високому рівні. Визначається унікальний досвід СумДУ щодо побудови дієвої та гнучкої багаторівневої безперервної системи мотивування й підтримки академічної і професійної кваліфікації викладачів на інституційному рівні, що підтверджується високими результатами наукової діяльності як НПП, так і аспірантів, позитивними відгуками міжнародних партнерів та представників місцевої влади (ДЗОЗ Сумської ОДА).

2. Процедури конкурсного добору викладачів є прозорими і дозволяють забезпечити необхідний рівень їхнього професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми.

ЕГ визначає, що реалізація конкурсного добору НПП в ЗВО регламентується «Порядком проведення конкурсного відбору при заміщенні вакантних посад науково-педагогічних працівників... та укладання з ними трудових договорів (контрактів)» [<http://surl.li/osso>]. Оголошення щодо конкурсу на заміщення вакантних посад публікуються на офіційному сайті СумДУ [<http://surl.li/tkog>]. Для проведення конкурсного відбору наказом ректора створюється центральна конкурсна комісія, до складу якої входять проректори, діяльність яких пов'язана з освітнім або науковим процесами, директори/декани інститутів/факультетів, керівники підрозділів, що забезпечують організацію освітнього процесу та підвищення кваліфікації викладачів, голови профспілок та студентського самоврядування. Згідно до Порядку, претенденти подають стандартний пакет документів (заява про участь у конкурсі, особовий листок з обліку кадрів, копії дипломів, інформаційну довідку; список наукових та навчально-методичних праць тощо). Інформаційна довідка містить формалізований перелік показників претендента на посаду (згідно до критеріїв Ліцензійних вимог) [<http://surl.li/obur>], що дозволяє здійснити попередній відбір претендентів на основі об'єктивного визначення їх професійної та академічної кваліфікації, а у подальшому – встановити термін для укладання з ними контракту. Конкурсний відбір проводиться на засадах відкритості, гласності, законності, рівності прав членів конкурсної комісії, колегіальності, незалежності, обґрунтованості та об'єктивності прийняття рішень, неупередженого ставлення до кандидатів. Прозорість проведення конкурсного відбору забезпечується формалізацією вимог до претендентів та регламентацією самого процесу. Результати зустрічей з гарантом ОНП, № 1 (менеджментом ЗВО), №2 (НПП), № 7 (адміністративним персоналом), № 8 (сервісними підрозділами) свідчать, що в СумДУ відбувається прозорий та об'єктивний конкурсний добір НПП для реалізації ОНП «Медицина». Наголошувалось, що на всіх етапах конкурсного добору НПП дотримуються локальні нормативні документи. Критерієм відбору НПП на ОНП «Медицина» є наявність: відповідної кваліфікації, досвіду наукової та викладацької роботи, наукових публікацій (в т.ч. закордонних, у наукометричних виданнях), підвищення кваліфікацій та стажування (у т.ч. закордонних), знання іноземних мов, володіння інформаційними технологіями, реалізація НДР, проєктів, грантів тощо. Зазначено, що під час конкурсного добору враховуються результати анонімного анкетування здобувачів щодо кандидата на посаду чи/та показник його індивідуального рейтингу, широко застосовується диференційований підхід у визначенні тривалості контракту з НПП. В цілому, зазначене дозволяє вважати, що в СумДУ повністю дотримано процедури конкурсного добору викладачів, які є прозорими і дозволяють забезпечити необхідний рівень їхнього професіоналізму для успішної реалізації ОНП «Медицина».

3. Заклад вищої освіти залучає роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу.

ЕГ визначила, що для реалізації ОНП «Медицина» активно залучаються роботодавці Сумської області. В СумДУ налагоджена співпраця із закладами охорони здоров'я (ЗОЗ) регіону [<http://surl.li/obuw>]. В ЗВО діє Експертна рада роботодавців, до складу якої входять: начальник ДЗОЗ Сумської ОДА, директори ЗОЗ, що надають первинну, спеціалізовану та високо-спеціалізовану медичну допомогу, керівники приватних ЗОЗ тощо [<http://surl.li/tkyr>; <http://surl.li/tksu>; <http://surl.li/tkte>]. Роботодавці активно залучені до рецензування та перегляду ОНП

[<http://surl.li/txsu>; <http://surl.li/othg>; <http://surl.li/qpjd>; <http://surl.li/otls>], що дозволяє ефективно наблизити освітній процес до реалій професійної діяльності. Так роботодавцями Домінас В.М., Петренко В.Ю. у 2020 р. було запропоновано введення ОК7 «Культура наукової української мови» [<http://surl.li/qpjd>]. Результати зустрічей з гарантом ОНП, №5 (роботодавцями), №6 (міжнародними партнерами) вказують, що роботодавці максимально залучені до організації та реалізації освітнього процесу: брали участь в роботі проектної групи ОНП, в роботі фокус-груп щодо оцінки, перегляду та внесення змін ОНП. Керівниками ЗОЗ зазначено, що вони мають високу зацікавленість у залученні аспірантів та НПП до практичної роботи на їх базах, для них створені всі необхідні умови (всім надано сумісництво на 0,5 ставки; виділено ліжковий фонд для науково-клінічної роботи; надана можливість використання обладнання та ресурсів у науковій діяльності ЗВО), аспіранти залучаються до реалізації соціально-значущих проектів в регіонах Сумської області в складі мобільних медичних бригад, в заходах з подолання епідемії COVID-19 (за згодою) тощо (Чумаченко О.С., Горох В.В., Шевченко В.В., Кузьоменська М.Л., Моїсєєнко І.О.). Завідувачі кафедр та наукових підрозділів наголосили щодо існує гострий дефіцит НПП і існує високий рівень зацікавленості у підготовці аспірантів (Романюк А.М., Погорелов М.В.). Міжнародні партнери-роботодавці зазначили високу зацікавленість у стажуванні здобувачів на їх базах, в рамках реалізації наукових проектів (Касек-Кесік А., Польща; Вітер Р., Латвія; Ятсунський І., Польща; Оразі Л., Італія). Всі роботодавці наголосили на тому, що ЗВО максимально враховує їх рекомендації щодо ОНП. В цілому, зазначене дозволяє вважати, що в СумДУ роботодавці (регіональні, національні, міжнародні) максимально залучені до організації та реалізації ОНП «Медицина». Визначається інноваційний підхід СумДУ щодо побудови стійкого тривалого консорціуму роботодавців та ЗВО в реалізації сумісних соціально-значущих та науково-дослідницьких міжнародних та національних проектів в галузі охорони здоров'я та біомедичних досліджень, що підтверджується вагомими результатами сумісної науково-практичної діяльності, високим відсотком наступного працевлаштування випускників в м. Сум та Сумської обл., на кафедрах та в наукових підрозділах СумДУ.

4. Заклад вищої освіти залучає до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців.

ЕГ визначила, що в рамках реалізації ОНП «Медицина» активно залучаються співробітники ЗОЗ, які проводять лекції, презентації, аудиторні заняття, семінари, тренінги, круглі столи (Савенко І.І., Поцелуєв В.І., Шевченко В.В., Книш Д.О., Жданов Я.О. та ін.). В рамках реалізації ОК8 працівниками КНП «Сумський обласний клінічний госпіталь інвалідів війни» були проведені практичні заняття (Савенко І.І. «Досвід підготовки заявки на фінансування ЗОЗ до НСЗУ»; Савченко О.В. «Щодо проблемних питань в закладах первинної ланки надання медичної допомоги в умовах епідемії коронавірусної інфекції»). 10-ть професіоналів-практиків, що працюють за сумісництвом [<http://surl.li/owrgy>], систематично залучаються до реалізації ОНП на 7 клінічних базах СумДУ. До реалізації ОНП активно залучені і професіонали-практики, колишні випускники СумДУ [<http://surl.li/tkwrt>]. В рамках реалізації ОНП впродовж 2016 – 2021 р.р. іноземними фахівцями-експертами (Німеччини, Італії, США, Швеції, Литви, Латвії, Болгарії, Йорданії, Польщі) систематично проводяться семінари-лекції [<http://surl.li/owjcs>]. Здійснюються науково-практичні заходи за участю провідних українських фахівців (Тодуров Б.М.) [<http://surl.li/owjct>]. Результати зустрічей з гарантом ОНП, № 3 (здобувачами), №5 (роботодавцями), №6 (міжнародними партнерами), № 7 (адміністративним персоналом), № 9 (з випускниками) зазначили, що на клінічних базах Медичного інституту здобувачі разом з провідними спеціалістами ЗОЗ (завідувачами відділень, лабораторій) проводять сумісні клінічні огляди, надають лікувально-діагностичну допомогу, проводять клінічні та лабораторні дослідження та ін. В СумДУ систематично відбуваються міжнародні науково-практичні заходи, в рамках яких провідні вчені та практики читають лекції, проводять показові заняття (майстер-класи тощо). Також до проведення лекцій, семінарів із здобувачами активно залучені як національні, так і іноземні провідні науковці-практики в галузі охорони здоров'я, біомедичних досліджень тощо. Визначено, що в період епідемії COVID-19 (2020 – 2021 р.р.) в СумДУ всі заняття були переведено у онлайн режим, широко використовувались можливості цифрового навчання (мультимедійні лекції, вебінари, «інтерактивна лабораторія» тощо), відбувались індивідуальні онлайн консультації з експертами-практиками. В цілому, зазначене дозволяє вважати, що в СумДУ професіонали-практики, експерти галузі, представники роботодавців активно та системно залучені до аудиторних занять (практичних, майстер-класів тощо) під час реалізації ОНП «Медицина». Визначається зразкова практика СумДУ в інтеграції ОНП в функціонування галузі охорони здоров'я, завдяки активному та системному залученню професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців до освітнього і наукового компонентів, що підтверджується продовженням реалізації зазначеного в онлайн режимі (під час епідемії COVID-19) та позитивними відгуками здобувачів освіти та випускників.

5. Заклад вищої освіти сприяє професійному розвитку викладачів через власні програми або у співпраці з іншими організаціями.

ЕГ визначила, що в СумДУ професійний розвиток викладачів здійснюється на основі «Положення про підвищення кваліфікації співробітників...» [<http://surl.li/kzgt>], згідно до якого реалізується з відривом та без відриву від основної діяльності. В ЗВО існує «Центр розвитку кадрового потенціалу...» [<http://surl.li/tlgj>], діяльність якого спрямована на формування та розвиток ключових загальних та професійних компетентностей у напрямках педагогії майстерності, психології, інформаційних технологій, мовної підготовки тощо [<http://surl.li/luna>], де НПП мають можливість безкоштовно пройти підвищення кваліфікації. Також в Медичному інституті СумДУ створено та розвивається напрям післядипломної медичної освіти «Освіта впродовж життя» [<http://surl.li/tkze>], в рамках якого реалізуються цикли тематичного удосконалення за непрямом «Медицина» [<http://surl.li/tkzh>]. В ЗВО забезпечено професійний розвиток НПП шляхом їх стажування та участі в науково-освітніх заходах за кордоном: Погорелов М.В. (Латвія,

2019; Швеція, 2019), Корнієнко В.В. (Латвія, 2020, 2019; Польща, 2018), Замора О.М. (США, 2018; Ізраїль, 2019), Артюхов А.Є. (Польща, 2020; Польща, 2018; Румунія, 2018); Замора О.М. (Чехія, 2018) та ін. [<http://surl.li/obsx>]. Результати зустрічей з гарантом ОНП, № 1 (менеджментом ЗВО), №2 (НПП), № 7 (адміністративним персоналом) підтверджують, що в СумДУ створена системна професійному розвитку (ПР) викладачів, завдяки: (1) впровадженню власних оригінальних програм безперервного ПР викладачів на базі «Центр розвитку кадрового потенціалу...» та на циклах стажування, тематичного удосконалення кафедр Медичного інституту; (2) підтримці ПР на базі інших наукових установ, ЗВО, ЗОЗ, як в Україні (ХНМУ, ХМАПО та ін.), так і за кордоном; (3) грантовій підтримці програм стажування, участі у наукових заходах НПП за кордоном та в Україні (Школьник І.О., Лобода А.М., Циганюк Д.Л., Погорєлов М.В., Романюк А.М., Кириченко К.І. Москаленко Р.А. та ін.). В цілому, зазначене дозволяє вважати, що в СумДУ створені оптимальні умови, що сприяють професійному розвитку викладачів з використанням як власних ресурсів та у співпраці з іншими організаціями. Визначається інноваційний підхід СумДУ щодо створення власної сучасної системи професійному розвитку викладачів, з її широкою інтеграцією до національного та міжнародного науково-освітнього простору.

6. Заклад вищої освіти стимулює розвиток викладацької майстерності.

ЕГ визначила, що в ЗВО діє система матеріального і нематеріального заохочення НПП, що стимулює розвиток їх викладацької майстерності, і регламентована: «Положенням про порядок присвоєння почесних звань» [<http://surl.li/tlcc>], «Положенням про почесну грамоту» [<http://surl.li/tlby>], «Положення про конкурс «Кращі науково-педагогічні працівники СумДУ»» [<http://surl.li/ffcd>], «Положення про організацію оцінювання здобувачами вищої освіти ...» [<http://surl.li/ffbe>] та низкою положень про преміювання НПП [<http://surl.li/pefx>; <http://surl.li/tlci>; <http://surl.li/tlck> та ін.]. В ЗВО запроваджено «накопичувальну систему» обліку підвищення кваліфікації, яка стимулює БПР розвиток викладачів [<http://surl.li/osqu>] та дозволяє здійснювати моніторинг їх досягнень [<http://surl.li/tkyl>]. Стимулювання професійного розвитку викладачів забезпечується через систему рейтингу структурних підрозділів [<http://surl.li/ffci>], через рейтинг викладачів в рамках конкурсів: «Кращі науково-педагогічні працівники» [<http://surl.li/ffcd>], «Педагогічні інновації» [<http://surl.li/tlxc>], «На кращу колекцію навчальних матеріалів...» [<http://surl.li/ffcj>], «На розроблення електронного контенту масових відкритих онлайн-курсів» [<http://surl.li/ffps>], «Інновації ІКТ для сучасної освіти ICT4EDU» [<http://surl.li/tldf>], «Кращий викладач очима студентів» [<http://surl.li/ffce>] та ін. Конкурси передбачають як моральне, так і матеріальне заохочення викладачів-переможців. Кращі НПП мають пріоритети у реалізації академічної мобільності, як в Україні, так і за кордоном [<http://surl.li/obsx>]. Результати зустрічей з гарантом ОНП, № 1 (менеджментом ЗВО), №2 (НПП), демонстрації МТБ, № 7 (адміністративним персоналом), № 8 (сервісними підрозділами) підтверджують, що в СумДУ існує дієва система стимулювання розвитку викладацької майстерності, що передбачає: (1) здійснення моніторингу за професійними компетенціями НПП (за результатами опитування здобувачів, моніторингу наукової, освітньої та ін. видів діяльності тощо); (2) забезпечення ПР на безоплатній основі (за рахунок ресурсів ЗВО); (3) грантову підтримку програм стажування, участі у наукових заходах НПП за кордоном та в Україні; (4) впровадження системи компенсації витрат за навчання, учасні у наукових заходах та ін. (через систему субрахунків кафедр та наукових підрозділів); (5) матеріальне та моральне заохочення (за результатами наукової діяльності, показниками рейтингів, результатами конкурсів та ін.) тощо (Школьник І.О., Лобода А.М., Циганюк Д.Л., Погорєлов М.В., Романюк А.М., Касьяненко В.О., Кириченко К.І. Москаленко Р.А. та ін.). В цілому, зазначене дозволяє вважати, що в СумДУ ефективно та адекватно стимулює та підтримує розвиток викладацької майстерності. Визначається взірцевий характер системної багатовекторної підтримки СумДУ у розвитку викладацької майстерності НПП, завдяки використанню моральних, матеріальних та інших механізмів ефективного впливу та заохочення.

Загальний аналіз щодо Критерію 6:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 6.

1. Всі викладачі та наукові керівники, що залучені до реалізації ОНП, мають відповідну академічну та професійну кваліфікацією, що повністю забезпечує досягнення визначених цілей та програмних результатів навчання. 2. В ЗВО реалізовано систему конкурсного добору НПП, яка є прозорою, демократичною і дозволяє забезпечити необхідний рівень професіоналізму для успішної реалізації ОНП. 3. Для організації і реалізації ОНП в ЗВО залучено широке коло стейкхолдерів (регіональних закладів охорони здоров'я всіх рівнів надання медико-санітарної допомоги населенню, міжнародних та національних наукових партнерів, кафедри Медичного інституту та інших факультетів (інститутів) СумДУ), що беруть участь у реалізації сумісних науково-практичних досліджень і проєктів, в рецензуванні та коригуванні змісту ОНП, окремих навчальних дисциплін тощо. 4. ЗВО систематично залучає до аудиторних занять на ОНП провідних міжнародних, національних та регіональних професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців, які викладають окремі навчальні дисципліни, проводять вибіркові заняття, майстер-класи тощо. 5. В ЗВО створено оптимальні умови, що сприяють професійному розвитку викладачів, набуття ними нових знань і вмінь, формуванню й удосконаленню професійних компетентностей, завдяки реалізації власних освітніх програми (на базі «Центр розвитку кадрового потенціалу...», на кафедрах Медичного інституту СумДУ) та у співпраці з міжнародними і національними науковими організаціями, з іншими ЗВО. 6. ЗВО стимулює розвиток викладацької майстерності через функціонування дієвої системи об'єктивного моніторингу, оцінки, морального й матеріального стимулювання НПП. 7. Підтримання та розвитку людських ресурсів в рамках реалізації ОНП «Медицина» має надзвичайно високий пріоритет для ЗВО.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 6.

Слабкі сторони, недоліки не визначено.

Рівень відповідності Критерію 6.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 6.

ЕГ прийшла до висновку, що для ОНП «Медицина» характерні позитивні ознаки за всіма підкритеріями (6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6), які характеризуються: (1) повною відповідністю щодо залученням до реалізації ОНП високопрофесійних досвідчених викладачів та наукових керівників, діяльність яких у сфері охорони здоров'я та біомедичних досліджень визнана на міжнародному та національному рівнях; (2) унікальним досвідом щодо побудови дієвої та гнучкої багаторівневої безперервної системи мотивування й підтримки академічної і професійної кваліфікація викладачів на інституційному рівні; (3) інноваційним підходом щодо побудови стійкого тривалого консорціуму роботодавців та ЗВО, реалізації сумісних соціально-значущих та науково-дослідницьких міжнародних та національних проєктів; (4) зразковою практикою інтеграції ОНП в функціонування галузі охорони здоров'я, завдяки активному та системному залученню професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців до реалізації освітнього і наукового компонентів; (5) інноваційним підходом щодо створення власної сучасної системи професійного розвитку викладачів, з її широкою інтеграцією до національного та міжнародного науково-освітнього простору; (6) взірцевим характером системної багатовекторної підтримки розвитку викладацької майстерності НПП, завдяки використанню моральних, економічних та інших механізмів впливу та заохочення. Встановлені факти і надані докази свідчать, що в СумДУ ОНП «Медицина» повністю рівню «А» за Критерієм 6.

Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси:

1. Фінансові та матеріально-технічні ресурси (бібліотека, інша інфраструктура, обладнання тощо), а також навчально-методичне забезпечення освітньої програми забезпечують досягнення визначених освітньою програмою цілей та програмних результатів навчання.

Матеріально-технічне забезпечення ОНП «Медицина» знаходиться на високому рівні. Це засвідчив огляд в онлайн-режимі університетської клініки та спортивного центру, наукової лабораторії молекулярно-генетичних досліджень, перегляду презентацій про центр колективного користування обладнанням МІ СумДУ, українсько-шведського центру (див. додаток 3) та потужностей бібліотеки. Унікальністю університетської клініки є не лише широкий спектр лікувально-діагностичного обладнання, а й діагностично-реабілітаційний комплекс [<https://youtu.be/VH5loW7BCxw>]. Згідно експертного висновку Національної академії педагогічних наук від 13.10.2020 СумДУ є єдиною в Україні профільною установою "для розроблення та вдосконалення методики підготовки спортсменів національних збірних команд України щодо участі в Олімпійських іграх". Під час інтерв'ю зі здобувачами, науковими керівниками, адміністрацією та роботодавцями ЕГ пересвідчилася, що СумДУ проводить фінансову підтримку здобувачів під час виконання їх науково-дослідної роботи, яка врегульована рядом нормативних документів, а саме наказами ректора «Про преміювання за активну участь у підготовці проєктів на державні наукові гранти», «Про преміювання за винахідницьку діяльність (зі змінами, внесеними згідно з наказом №0871-І від 22.12.2018 р.)», «Положення про преміювання за досягнення високого рівня оприлюднення результатів наукових досліджень», «Положення про конкурс "Кращі молоді вчені СумДУ"» та положенням «Положення про формування накладних витрат науково-дослідної частини (зі змінами, внесеними згідно з наказами №1040-І від 03.12.2014, №0485-І від 24.06.2019, №0815-І від 07.11.2019, №0527-І від 18.06.2020)», з якими можна ознайомитися на офіційному сайті СумДУ [<https://normative.sumdu.edu.ua/>]. Також на відеозустрічі зі здобувачами (Дейнека В.М.) та їх об'єднаннями (Уткіна М.С.) зазначалося, що молоді вчені мають можливість отримати гранти від наукового товариства, алгоритм подачі заявки і подальшої процедури детально описаний в «Положенні про гранти Наукового товариства, студентів (слухачів), аспірантів...» [<https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=247e70d2-0807-e611-a9c4-001a4be6d04a&kind=1>]. В бібліотеці СумДУ з загальною площею 3 415 м² є сучасне обладнання (комп'ютери з доступом до інтернету, вільна зона Wi-fi), 11 читальних залів (390 місць), в якій за необхідності можна проводити як індивідуальну роботу, так і групові зустрічі, створена зона коворкінгу [<https://library.sumdu.edu.ua/uk/biblioteka/struktura-biblioteku/kovorkinh-univer-city.html>]. Перевагою даної ОНП є читальний квиток здобувача з власним ID, завдяки якому здобувачі мають віддалений доступ до електронних каталогів бібліотеки, баз даних фахових медичних журналів, електронних книг, періодичних українських видань, баз даних Scopus, WoS, ScienceDirect, Springer eBooks 2017, Emerald Publishing, а також до баз тестового доступу [<https://library.sumdu.edu.ua/uk/e-resursy/resursy-lokalnoho-dostupu/testovyi-dostup.html>].

2. Заклад вищої освіти забезпечує безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до відповідної інфраструктури та інформаційних ресурсів, необхідних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах освітньої програми.

Під час відеозустрічей зі здобувачами, випускниками та науково-педагогічними працівниками було підтверджено про наявний безоплатний вільний доступ до інформаційних ресурсів (Scopus, Web of Science) та усієї інфраструктури на території ЗВО. Також зав. бібліотеки Маринич Т.О. під час інтерв'ю надала інформацію, що здобувачу можуть отримати віддалений доступ до наукометричних баз шляхом встановлення VPN на своїх домашніх ПК. Для роботи з обладнанням в лабораторіях та центрі колективного користування МІ СумДУ здобувачі подають заявки, які розглядаються та погоджуються у стислий термін. Зі слів здобувачів (Дейнека В.М., Привалова А.О.) під час зустрічі №9 закупилися витратних матеріалів на проведення дослідження відбувається частково за рахунок коштів, що надходять після отримання грантів, або субрахунків кафедр, коштів, які передбачені кошторисами держбюджетних НДР, частково власним коштом. Навчально-методичне забезпечення даної ОНП повністю задовольняє потреби здобувачів під час проходження навчальної складової ОНП. Про це свідчать ресурси бібліотечного фонду, перелік яких можна знайти в електронному каталозі бібліотеки (<https://lib.sumdu.edu.ua/library/DocumentSearchForm>), на освітніх ресурсах СумДУ (<https://library.sumdu.edu.ua/uk/e-resursy/elektronni-resursy-sumdu/dystantsiini-kursy.html>) та програмне забезпечення, в тому числі і власної розробки (<https://ded.med.sumdu.edu.ua/index.php/uk/2021-04-17-10-12-15>).

3. Освітнє середовище є безпечним для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою, та дозволяє задовольнити їхні потреби та інтереси.

Освітнє середовище є безпечним для життя та здоров'я здобувачів, що навчаються за ОНП «Медицина», та в повній мірі дає можливість задовольнити їхні потреби та інтереси. Аналіз відеовізитки ОНП «Медицина» [<https://youtu.be/oVDh1El2luQ>], фото матеріалів, презентацій, а також співбесіда з учасниками освітньо-наукового процесу засвідчує безпечність всіх складових навчально-наукової діяльності для аспірантів та викладачів. В СумДУ створені умови для підтримки та зміцнення психічної складової здоров'я – працює психологічна служба СумДУ [<https://sumdu.edu.ua/uk/kampus-life/social-face/psychological.html>]. На відеозустрічі із адміністративним персоналом представник психологічної служби Сахно П.І. зазначила, що здобувачі з можливістю отримання психологічної допомоги та індивідуальної консультації; підтвердила, що звернення були зі сторони здобувачів, але виключно по особистістним причинам. З документів що регулюють питання безпеки освітнього середовища та психологічно безпеки, у вільному доступі наявні: «Статут СумДУ (нова редакція)», «Кодекс корпоративної культури СумДУ», «Правила внутрішнього розпорядку СумДУ», «Положення про оцінку умов праці та визначення доплат за роботу у несприятливих умовах праці співробітникам», «Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, пожежної безпеки та безпеки життєдіяльності» та «Положення про відділ охорони праці та пожежної безпеки», що можна знайти у відкритому доступі на офіційному сайті ЗВО [<https://normative.sumdu.edu.ua/>]. Як засвідчили керівник наукового центру прикладних екологічних досліджень Лазненко Д. О., директор науково-дослідного інституту енергоефективних технологій Сотник М.І. (резервна зустріч) СумДУ приділяє велику увагу питанням екологічної політики при плануванні всіх видів діяльності, в тому числі наукової (управління відходами, зокрема, медичного напрямку тощо), питанням енергозбереження (в ЗВО є єдина в Україні автоматизована система моніторингу споживання теплової та електричної енергії). Також в ЗВО реалізується політика рівності за гендером, віком, станом здоров'я, расово, етнічною приналежністю, релігією тощо. Положення про ці види діяльності в реєстрі основної нормативної бази (п.1) [https://normative.sumdu.edu.ua/?_ga=2.86300314.349270378.1571555430-1456836725.1541493247]. В умовах карантинних обмежень створені всі умови для використання здобувачами та викладачами дистанційної платформи навчання, дистанційне навчання існує в ЗВО з 2002 р., як відзначила зав. навчально-методичною лабораторією електронного навчання Шовкопляс О.А. (резервна зустріч), багатьма функціями особистого кабінету (опитування здобувачів, створення навчальних курсів, відомості успішності тощо).

4. Заклад вищої освіти забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою.

Освітня, організаційна, інформаційна, консультативна та соціальна підтримка аспірантів забезпечена адміністрацією СумДУ, гарантом ОНП, науковими керівниками, інститутом підготовки кадрів вищої кваліфікації та допоміжним персоналом. Інформація в повному обсязі висвітлена на сайті ЗВО [<https://www.sumdu.edu.ua/uk/academic/organization-training.html>] сторінці відділу аспірантури та докторантури [<https://doctorate.sumdu.edu.ua/uk/>], є можливість звернутися до керівництва ЗВО з питанням чи пропозицією через функцію електронного звернення на сайті [<https://www.sumdu.edu.ua/uk/about-sumdu/public-info/application.html>]. Під час інтерв'ю здобувачі вищої освіти зазначили, що отримують вичерпну підтримку зі сторони ЗВО починаючи зі вступу і закінчуючи захистом дисертації. Організаційна та методична інформація щодо освітнього процесу та навчальні матеріали викладені в особистому кабінеті здобувача [<https://cabinet.sumdu.edu.ua/>]. Широку консультативну підтримку здобувачів здійснює інститут підготовки кадрів вищої кваліфікації, наукове товариство студентів (слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених СумДУ, які поширюють інформацію як через офіційні сторінки відділів, так і через соціальні мережі (фейсбук, інстаграм), менеджери (телеграм-канал). Активну соціальну підтримку аспірантам надають їх наукові керівники, гарант ОНП, психологічна служба СумДУ. Голова студентського профкому МІ Шевчук Л.І. під час відеозустрічі №4 зазначала, що в ЗВО надається в тому числі і соціальний захист для здобувачів в спірних питаннях між здобувачами та лікувальними закладами. Створена

кімнаті для батьків з маленькими дітьми «Студентський лелека», де здобувачі мають змогу залишити дітей на вихователя під час аудиторних занять та лекцій. У СумДУ створено умови для всебічного розвитку здобувача: культурно-мистецький центр (<https://kmc.sumdu.edu.ua/>), різноманітні гуртки (<https://www.sumdu.edu.ua/uk/kampus-life/culture-art/mugs.html>) та клуби по інтересам (<https://www.sumdu.edu.ua/uk/kampus-life/culture-art/clubs.html>). Під час відеозустрічей з адміністрацією було відзначено, що під час епідемії Covid19 були створені умови для використання ресурсів університетської клініки для здобувачів та викладачів (діагностика, супровід сімейного лікаря, вакцинація).

5. Заклад вищої освіти створює достатні умови для реалізації права на освіту особами з особливими освітніми потребами, що навчаються за освітньою програмою.

За ОНП «Медицина» здобувачі з особливими освітніми потребами не навчаються. При цьому для осіб з особливими освітніми потребами на базі СумДУ створені необхідні інфраструктурні умови, а саме наявні пандуси в навчальних корпусах, обладнані санітарні вузли, а також добре організована мережа та навчально-методичні розробки для організації дистанційного навчання. Інформація про це наведена як на офіційній сторінці ЗВО [<https://www.sumdu.edu.ua/uk/about-sumdu/public-info/special-educational-needs.html>], так і в короткому відео про забезпечення інклюзивної освіти в СумДУ [<https://youtu.be/cokVxgTixso>], що є доказом можливості навчання осіб з особливими потребами по даній ОНП. Також створені умови для доступу до навчання та викладання учасникам освітнього процесу з маленькими дітьми (кімната «Студентський лелека»).

6. Існує чітка і зрозуміла політика і процедури вирішення конфліктних ситуацій (зокрема пов'язаних з сексуальними домаганнями, дискримінацією та/або корупцією тощо), яка є доступною для усіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримується під час реалізації освітньої програми.

У СумДУ розроблено низку нормативних документів, які сприяють вирішенню конфліктних ситуацій, зокрема, пов'язаних із дискримінацією, булінгом, сексуальними домаганнями, які знаходяться у вільному доступі на сайті університету [<https://www.sumdu.edu.ua/uk/about-sumdu/korysni-posylannia/academic-integrity/anti-discrimination.html>]. У ЗВО алгоритм розгляду конфліктних ситуацій в разі їх виникнення детально описаний в наказі ректора «Щодо створення університетської Комісії з етики та управлінням конфліктами (зі змінами, внесеними згідно з наказом №0306-І від 01.04.2020 р.)» [<http://surl.li/obyk>]. При інтерв'юванні зі здобувачами вищої освіти експертна група дійшла висновку про їх обізнаність з даного приводу. В СумДУ розроблений наказ ректора «Про заходи щодо запобігання корупції» [<http://surl.li/ffbd>], в якому детально описано алгоритм вирішення конфлікту інтересів. В звіті самооцінювання ЗВО за останні роки випадків в ЗВО конфлікту аспірант-керівник не було, що було підтверджено під час відео-конференції як самими здобувачами, так і науково-педагогічними працівниками.

Загальний аналіз щодо Критерію 7:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 7.

1. Освітнє середовище в СумДУ є безпечним, побудованим на принципах взаємоповаги, задоволення освітніх, соціальних та культурних потреб учасників освітнього процесу. 2. Матеріальні ресурси є достатніми для навчання, проведення наукових досліджень. Сильними сторонами даної ОНП є потужна матеріально-технічна база (власні лабораторії з залученням грантового фінансування, університетська клініка), дієва та ефективна політика ЗВО щодо фінансової та моральної підтримки здобувачів та викладачів, створені умови для доступу до навчання та викладання учасникам освітнього процесу з особливими потребами (відповідна інклюзивна інфраструктура, а також кімната «Студентський лелека»), наявність безперервного (впродовж усього періоду навчання) психологічного патронажу; бібліотека, що має вагомий матеріально-технічний та інформаційний ресурси. 3. Доказами інноваційності даної ОНП є впровадження програмного забезпечення власної розробки, систематична передплата доступу для здобувачів до бібліотек на провідних міжнародних платформах (Springer eBooks 2017, ScienceDirect) та аналітичних ресурсів, що оптимізують роботу з великими базами даних (SciVal) та надають допомогу в написанні тексту іноземною мовою (Trinka, Grammarly). 4. інноваційність освітнього середовища в СумДУ проявляється політиками енергоефективності, рівності, екологічною політикою ЗВО у всіх сферах (в тому числі управління відходами медичного призначення).

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 7.

Слабких сторін та недоліків не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 7.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 7.

Наведені факти і докази (потужна матеріально-технічна база з власними лабораторіями та університетською клінікою, політики енергоефективності, рівності та екологічна політика ЗВО, дієва соціальна політика підтримки здобувачів та викладачів (кімната «Студентський лелека»), наявність безперервного (впродовж усього періоду навчання) психологічного патронажу,) підтверджують повну відповідність рівню А освітньо-наукової програми за критерієм 7.

Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми:

1. Заклад вищої освіти послідовно дотримується визначених ним процедур розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми.

СумДУ дотримується визначених процедур розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду ОП. Ці процедури регулюються Положенням про освітні програми [<http://surl.li/ffqp>], Методичною інструкцією «Загальні вимоги до структури, змісту та оформлення освітніх програм» [<http://surl.li/ffqq>]. Перегляд ОП та, в разі потреби, оновлення/модернізація, відбувається щорічно відповідно до нормативної бази СумДУ. ОП може оновлюватися у частині всіх компонентів, крім цілей і програмних результатів навчання. Підставами для оновлення є: ініціатива та пропозиції РПГ та/або викладачів ОП, пропозиції здобувачів за спеціальністю 222 Медицина або їх представницьких органів, висновки Експертної ради роботодавців, рекомендації експертів за результатами участі в грантових проєктах, результати опитувань ключових стейкхолдерів, зміни ресурсних умов реалізації ОП. Оновлення відображається у відповідних структурних елементах ОП (навчальному плані, робочих програмах дисциплін, програмі практики, матеріалах аудиторних занять, тематиці дисертаційних робіт тощо). Згідно відомостей СО та відеозустрічей з учасниками освітнього процесу (зустріч №7), Циганюк Д.Л. повідомив, що дана ОП була створена у 2020 році на основі чотирьох освітньо-наукових програм медичного напрямку (Теоретична медицина, Профілактична медицина, Клінічна медицина: терапевтичний профіль, Клінічна медицина: хірургічний профіль) з метою забезпечення мультидисциплінарності тематики наукових досліджень здобувачів. Цілі та програмні результати навчання ОП "попередниць" редакції 2016 та 2019 років (див. відповідь ЗВО № 2) відповідають ОП 2020 р. Наказ та протокол процедури див. додатки 1,2. Пройшов обговорення проєкт ОП на 2021 рік [<http://surl.li/otrz>]. За пропозицією здобувачів в проєкті 2021 року більшу увагу приділено дотриманню належної клінічної практики з урахуванням сучасних епідеміологічних викликів шляхом введення до каталогу вибіркового дисциплін професійного спрямування навчальної дисципліни "Належна клінічна практика (GCP) при проведенні випробувань лікарських засобів" [<http://surl.li/otls>], за пропозицією здобувача Приймєнко Л.В. в розділі ОП 2.2 вказано, що в Сумському державному університеті видається фаховий журнал для спеціальності 222 Медицина "Східноєвропейський медичний журнал", за пропозицією роботодавців (директора КНП "Сумська центральна районна лікарня" Поцелуєва В.І.) - у розділі ОП "Матеріально-технічне забезпечення" зазначили наявність Конгрес-центру, який можна використовувати здобувачам освіти у позанавчальний час.

2. Здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи студентського самоврядування залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери. Позиція здобувачів вищої освіти береться до уваги під час перегляду освітньої програми.

Залучення здобувачів до процедур забезпечення якості в СумДУ відбувається через їх членство в органах самоврядування, Раді якості СумДУ, Раді якості інституту, РПГ. Як зазначила на зустрічі №7 начальниця Центру забезпечення якості вищої освіти СумДУ Люта О.В. в СумДУ запроваджена політика активного залучення ключових стейкхолдерів (в першу чергу, здобувачів) до всіх процесів забезпечення якості. Це реалізується через систему опитувань: 1) періодичні опитування при вивченні дисциплін відповідно до Положення про організацію оцінювання здобувачами вищої освіти якості освітньої діяльності при вивченні навчальних дисциплін [<http://surl.li/ffbe>], з надсиланням результатів для аналізу ректору, декану/директору, зав. кафедри, гаранту та розгорнутий результат надсилається викладачу; 2) опитування щодо якості освітніх програм – аналіз здійснюється Центром забезпечення якості, рекомендації надаються на рівнях кафедри/гаранта/інституту, університету; 3) опитування за запитами з окремих проблемних питань та при моніторингу стану забезпечення якості підготовки в інституті. Люта О.В. (зустріч №7) підкреслила, що опитування відбуваються через особистий кабінет, анонімно, крім того опитувальники містять відкриті питання та рекомендації щодо покращення викладання дисципліни чи ОП. Пропозиції здобувачів за результатами опитувань враховуються для підвищення якості навчання, викладання і наукового керівництва. Крім цього, здобувачі залучені до роботи в складі РПГ, беруть участь в методичних семінарах випускової кафедри, під час яких розглядаються ключові питання організації навчання за ОП, наукових семінарах випускової кафедри [<http://surl.li/oxgo>]; роботі фокус-груп, роботі НТСА Медичного інституту СумДУ, можуть подавати пропозиції, зауваження до РПГ напряму протягом всього періоду навчання [<http://surl.li/gxem>]. Люта О.В. також відмітила, що дієвою структурою є студентська агенція співдії якості, куди залучені здобувачі III рівня освіти (С. Міненко),

функцією якої є комунікація та роз'яснення серед здобувачів різних рівнів важливості участі в опитуваннях. Здобувачі під час відео-зустрічей (зустрічі № 3, 4) підтвердили проведення анонімних анкетувань в кінці кожної дисципліни. Студентське самоврядування бере участь у процедурах внутрішнього забезпечення якості ОП через членство у Раді забезпечення якості СумДУ та Раді із забезпечення якості медичного інституту та опосередковано – через стимулювання здобувачів освіти до участі в опитуваннях. На сайті ЗВО розміщені результати опитування щодо рівня задоволеності освітнім процесом, якості викладання тощо [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/OOP/RRPG/2021/OpytSumDU2021.pdf>], також надані зразки анкет у відповіді ЗВО №1. Таким чином, ЗВО демонструє активне залучення здобувачів на різних етапах перегляду освітньої програми та її компонентів, а також до інших процедур забезпечення її якості як повноцінних партнерів.

3. Роботодавці безпосередньо та/або через свої об'єднання залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери.

Як відзначив на зустрічі №5 директор Сумської ОКЛ Горох В.В. роботодавці мають регулярні зібрання (1 раз на 2-3 місяці). Пропозиції від роботодавців збираються через опитування, вібер месенджери, вебінари, вони запрошуються на фокус-групи, засідання випускової кафедри, залучаються до роботи у Експертній раді роботодавців зі спеціальності. У ЗВО існує можливість для надання пропозицій роботодавцями через сторінку [<http://surl.li/ffbx>]. Приклади пропозицій роботодавців: головою Експертної ради роботодавців Бутенком С.П. було запропоновано вказати в програмі, що під час її реалізації має використовуватися сучасне обладнання та програмне забезпечення, що відповідають новітнім практикам у галузі [<http://surl.li/othg>]; Савенко І.І. (директор КНП СОКГІВВ) у програмі було вказано де можуть розвивати студенти свої особистісні якості здобувачі у позанавчальний час <http://surl.li/othi>. Роботодавці Поцелуєв В.І. (Сумська ЦРКЛ №1) та Книш Д.О. (МЦ "Медея") підтримали звіти РПГ стосовно стану ринку праці та врахування галузевого аспекту у ОП "Медицина" під час засідань випускової кафедри <http://surl.li/otkl>. РПГ здійснювало опитування роботодавців при розробці проектів ОП <http://surl.li/otja> та врахувало його результати. Крім того роботодавці залучені до РПГ (директор КНП СОКОД Шевченко В.В.). Рецензентом ОП у 2020 році був директор НКП "Сумський обласний діагностичний центр" Жданов Я.О. Під час відеозустрічей Погорелов М.В. відмічав про сприяння роботодавцями, представниками лабораторних наукових центрів СумДУ, залучення здобувачів до міжнародних наукових проектів, розвиток компетентностей щодо засвоєння сучасних методик наукових досліджень в рамках різних освітніх компонентів ОНП. Таким чином, ЕГ відмічає добре налагоджену системну взаємодію з роботодавцями з ознаками взірцевості.

4. Існує практика збирання, аналізу та врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників освітньої програми.

Під час відеозустрічі №7 учасниками було зазначено про збирання інформації щодо кар'єрного шляху випускників освітньої програми через систему опитувань. Оскільки ОНП проходить первинну акредитацію, то опитування лише планується реалізувати. Однак в ЗВО ведеться системна робота з аналізу основних траєкторій працевлаштування випускників медичних спеціальностей аспірантури більш ранніх років. Типові траєкторії працевлаштування випускників, як зазначили роботодавці (зустріч №5), здобувачі-випускники (зустріч №9)- СумДУ, заклади охорони здоров'я, бізнес-структури [<http://surl.li/oxmn>]. СумДУ активно співпрацює з випускниками аспірантури: запрошує їх для участі у проведенні методичних семінарів випускової кафедри (Ткач Г.Ф., Погорелова О.С.), участі у практичних заняттях (Савченко О.В.), для участі у роботі Експертної ради роботодавців для вдосконалення ОНП, участі на профорієнтаційних заходах зі здобувачами вищої освіти [<http://surl.li/qpfc>, <http://surl.li/qprij>]. Як показала зустріч №9 з випускниками, вони мають ідеї щодо покращення ОНП, якості викладання на ній, отже ЕГ рекомендує регулярно збирати пропозиції від випускників ОНП, залучаючи їх до процедур перегляду ОНП.

5. Система забезпечення якості закладу вищої освіти забезпечує вчасне реагування на виявлені недоліки в освітній програмі та/або освітній діяльності з реалізації освітньої програми.

Система забезпечення якості СумДУ ефективно функціонує за рахунок нормативних актів, прописаних процедур її реалізації, які, за словами Лютої О.В. (зустріч №7) були розроблені з врахуванням інноваційного міжнародного досвіду Варшавського університету, Вроцлавської політехніки в рамках проекту Erasmus+ QUARE [<http://surl.li/lrrf>], а також логічної побудови та функцій структурних підрозділів (Центр забезпечення якості вищої освіти включає Бюро моніторингу якості, Лабораторію вимірювання якості, Студентську агенцію співдії якості). В цій системі важливим інструментом є опитування. Результати опитувань обговорюються на засіданнях РПГ, Ради із забезпечення якості інституту та Ради забезпечення якості СумДУ. В опитуванні Центру забезпечення якості 2018 р. [<http://surl.li/qpfr>] частина аспірантів відмітили складність пошуку викладача для отримання консультації. Результатом його було фокусування уваги здобувачів на тому, що викладачі здійснюють консультації за графіком, розміщеним на сайті кафедри. Опитування 2019 року [<http://surl.li/qpfr>] показало, що кількість осіб, які мали проблеми з консультуванням зменшилася втричі. Опитування у 2020 р. [<http://surl.li/qtvs>] виявило доцільність перегляду фахових вибіркової дисципліни для посилення формування професійних компетентностей, необхідних для успішного виконання дисертаційного дослідження (про це зазначили 11,8% респондентів), необхідність подальшого залучення аспірантів до міжнародної академічної спільноти. Членами РПГ відповідно до тем дисертацій здобувачів проаналізовано можливі дисципліни, що доцільно включити до каталогу вибіркової

дисциплін на 2021/22 навчальний рік. Науковими керівниками розглянуті та доведені до здобувачів можливості публікації результатів досліджень у міжнародних фахових журналах, участі у конференціях. Під час відеозустрічей аспіранти також підтверджували про можливість надати зауваження, пропозиції під час опитувань (прикладі анкет див. відповідь ЗВО №1).

6. Результати зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (зокрема, зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій), беруться до уваги під час перегляду освітньої програми.

Дана акредитація є первинною, тому результатів зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, що беруться до уваги під час удосконалення ОНП, немає. Були враховані рекомендації експертної групи з акредитації СумДУ ОП III рівня зі спеціальності 051 Економіка [<http://surl.li/oxnt>] щодо системи моніторингу виявлення випадків порушення принципів академічної доброчесності. А саме створено консультативний супровід здобувачів (через веб-сайт «Академічна доброчесність» [<https://integrity.sumdu.edu.ua>]); розроблено учбовий онлайн курс "Академічна доброчесність: виклики, дії, успішні історії" [<http://surl.li/owsz>]; на сайті випускової кафедри розміщено контактні дані для інформування щодо випадків академічної недоброчесності [<http://surl.li/otxu>] та перелік популяризаційних заходів для підтримки академічної доброчесності [<http://surl.li/otxq>].

7. В академічній спільноті закладу вищої освіти сформована культура якості, яка сприяє постійному розвитку освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою.

В СумДУ сформована ефективна внутрішня система забезпечення якості [<http://surl.li/ffbu>] (ВСЗЯ), як зазначила на зустрічі №7 начальниця Центру забезпечення якості вищої освіти СумДУ Люта О.В., з урахуванням інноваційного міжнародного досвіду участі у структурному проєкті Еразмус+. ВСЗЯ розподілена на рівні: 1-й - здобувачі, долучені через опитування; 2-й - рівень кафедри, РПГ на чолі з гарантом (розроблення, затвердження, моніторингу та перегляду ОП); 3-й - рівень медичного інституту (Рада із забезпечення якості); 4-й рівень – підрозділи ВСЗЯ (Рада із забезпечення якості освітньої діяльності та Центр забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти); 5-й рівень - органи загального управління (Наглядова, Вчена ради та ректор); 4-й та 5-й рівні-загальноуніверситетські. Як було відзначено учасниками на зустрічі №7 на шляху формування культури якості в СумДУ приходить розуміння важливості студентцентрованого підходу на всіх етапах та рівнях ВСЗЯ. Це підсилюється активним залученням до функціонування ВСЗЯ органів студентського самоврядування. Як зазначала Люта О.В., функціонування та комунікативна роль студентської агенції співдії якості збільшує відсоток залучення здобувачів до опитувань (загально-університетський показник складає 64%) та розуміння здобувачами важливості проходження опитувань.

Загальний аналіз щодо Критерію 8:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 8.

В СумДУ побудована взірцева інституційна багаторівнева система забезпечення якості вищої освіти з врахуванням інноваційного міжнародного досвіду участі у структурному проєкті Erasmus+ QUAERE (інституційні рівні, модель системи забезпечення якості). Система має виражений студентцентрований підхід та наступні сильні сторони: 1. функціонують чіткі дієві процедури розроблення, моніторингу та періодичного перегляду ОНП. 2. Підрозділи по забезпеченню ВСЗЯО (Рада із забезпечення якості освітньої діяльності та Центр забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти) функціонують злагоджено і ефективно. 3. Проводяться регулярні опитування всіх учасників освітнього процесу, результати яких аналізуються та функціонує система ефективного реагування на виявлені недоліки. 4. Взірцева побудова постійної взаємодії з роботодавцями.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 8.

Слабкі сторони і недоліки не виявлено. В цілому позитивно оцінюючи виконання критерію 8 ЕГ, рекомендує: активно долучати випускників до процедури перегляду ОНП.

Рівень відповідності Критерію 8.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 8.

На основі аналізу наведених сильних сторін та взірцевих практик (зразково побудована інституційна багаторівнева система забезпечення якості вищої освіти з врахуванням міжнародного досвіду та вираженим студентцентрованим підходом, та сильними сторонами: чіткі дієві процедури розроблення, моніторингу та періодичного перегляду ОНП; ефективна робота підрозділів по забезпеченню ВСЗЯО; регулярні опитування всіх учасників освітнього процесу, результати яких аналізуються та виправляються виявлені недоліки; взірцева побудова постійної взаємодії з роботодавцями) та відсутністю суттєвих недоліків, ЕГ дійшла висновку, що ОНП за спеціальністю «Медицина» повністю відповідає рівню А за критерієм 8 з ознаками взірцевого характеру.

Критерій 9. Прозорість та публічність:

1. Визначені чіткі і зрозумілі правила і процедури, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу, є доступними для них та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Нормативно-правові акти, які діють у ЗВО взірцево та зрозуміло систематизовані за 17 розділами (загальна нормативна база; система забезпечення якості... академічна доброчесність; питання кадрового забезпечення...; формування контингенти студентів; навчальна діяльність, працевлаштування; наукова діяльність...; медична освіта...; міжнародна діяльність, академічна мобільність; лінгвістичне супроводження діяльності; позанавчальна діяльність; видавнична та бібліотечна діяльність; ІКТ забезпечення; сервіси соціального спрямування; господарська діяльність...; фінансово-економічна діяльність...; загально-організаційні питання; режим та охорона праці) загальнодоступні та розміщені в розділі «Реєстр основної нормативної бази СумДУ» [<http://surl.li/kguz>] на сайті університету. Права та обов'язки усіх учасників освітнього процесу регулюються Положенням про організацію освітнього процесу [<http://surl.li/fezf>] в СумДУ, Положенням про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти доктора філософії в СумДУ [<http://surl.li/rlye>], Кодексом академічної доброчесності [<http://surl.li/ffbb>], Кодексом корпоративної культури [<http://surl.li/ffay>], Статутом [<http://surl.li/ffrg>] тощо, які розміщені в зазначеному реєстрі. Під час відеозустрічей зазначалось, що нормативні акти доводяться до відома аспірантам-першокурсникам на вступних лекціях. Крім того, в СумДУ реалізований дієвий інноваційний інструмент інформування здобувачів та співробітників про введення дію, зміну, відміну нормативних актів через систему електронних особистих кабінетів [<http://surl.li/kivo>]. Це було продемонстровано Петрашенко В.О. на резервній зустрічі (онлайн демонстрація можливостей особистого кабінету). Слід відзначити прозорість та відкритість всіх етапів створення, обговорення та реалізації ОНП на веб-сторінці випускової кафедри (оприлюднені всі протоколи фокус-груп, результати опитування тощо) [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/index.php/uk/>].

2. Заклад вищої освіти не пізніше ніж за місяць до затвердження освітньої програми або змін до неї оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті відповідний проект з метою отримання зауважень та пропозицій заінтересованих сторін.

Проект освітньо-наукової програми "Медицина" на наступний навчальний рік, був оприлюднений для обговорення, а також таблиця пропозицій (зауважень) стейкхолдерів представлені на вебсторінці: [<http://surl.li/rkwf>]. Про це також неодноразово наголошували під час відеозустрічей гарант ОНП та науково-педагогічні працівники.

3. Заклад вищої освіти своєчасно оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті точну та достовірну інформацію про освітню програму (включаючи її цілі, очікувані результати навчання та компоненти) в обсязі, достатньому для інформування відповідних заінтересованих сторін та суспільства.

Освітня програма третього рівня за спеціальністю 222 "Медицина" розміщена на сайті СумДУ [<https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/1745>]. На сторінці випускової кафедри [<https://ded.med.sumdu.edu.ua/index.php/uk/>] знаходиться детальна інформація про ОНП (навчальні дисципліни, роботу проектної групи, наукові семінари, консультації аспірантам, відпрацювання занять, опитування здобувачів тощо).

Загальний аналіз щодо Критерію 9:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 9.

В СумДУ створена зразкова атмосфера відкритості та прозорості завдяки сильним сторонам та позитивним практикам: 1. Зрозумілій та простій в використанні структурі та навігації на сайті ЗВО. 2. Взірцевій побудові «Реєстру основної нормативної бази СумДУ». 3. Інноваційним можливостям «особистого кабінету». 4. Вся

інформація та нормативні документи щодо організації роботи ЗВО та реалізації ОНП викладено на сайті, що забезпечує прозорість, публічність та зручність для підготовки здобувачів на здобуття ступеня доктора філософії.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 9.

Слабкі сторони і недоліки не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 9.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 9.

На основі аналізу наведених сильних сторін та позитивних практик (зрозуміла та проста в використанні структура та навігація на сайті СумДУ, наявність взірцевого «Реєстру основної нормативної бази СумДУ» та всієї інформації щодо організації роботи ЗВО та реалізації ОНП викладено на сайті, інноваційні можливості для всіх учасників освітнього процесу завдяки функціоналу особистого кабінету) та відсутність суттєвих недоліків, ЕГ дійшла висновку, що ОНП за спеціальністю «Медицина» повністю відповідає рівню А за критерієм 9 з ознаками взірцевого характеру.

Критерій 10. Навчання через дослідження:

1. Зміст освітньо-наукової програми відповідає науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів) і забезпечує їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності у закладах вищої освіти за спеціальністю та/або галуззю.

Обсяг ОНП становить 60 кредитів ЄКТС та містить необхідні чотири складових для здобуття аспірантом компетентностей: зі спеціальності, загально-наукових, універсальних навичок дослідника, мовних. Обов'язкові дисципліни циклу професійної підготовки ОК8-10 та вибіркові з циклу фахової підготовки відповідають науковим інтересам аспірантів. Так, під час зустрічі зі здобувачами вони відмітили важливість навчання навичок роботи зі статистичними методами обробки результатів досліджень, що реалізується під час вивчення дисциплін ОК2 «Методологія та методи наукових досліджень», вибіркової дисципліни «Інформаційні технології в науці». Аналіз тем наукових досліджень аспірантів та співбесіди з ними вказують на створені можливості вивчати дисципліни, дотичні до напрямку їх досліджень. Так, можливість оволодіння знаннями з питань біоматеріалів для аспірантів, чії дисертаційні теми з цим пов'язані (напр. Любчак І.В., Дейнека В.М.) [<http://surl.li/oxqu> та <http://surl.li/qzys>] здійснюється в рамках вибіркової дисципліни «Біоматеріали в медичних дослідженнях та практиці». Як зазначив під час відеозустрічей розробник дисципліни Погорелов М.В., структура дисципліни включає знайомство з теоретичним підґрунтям, практичну підготовку та оволодіння здобувачами методами досліджень, які вони використають під час набору матеріалу для дисертації. Загально-наукові компетентності (5 кредитів ЄКТС) забезпечуються вивченням ОК1; набуття універсальних навичок дослідника (18 кредитів ЄКТС) - дисциплінами ОК2, ОК3, ОК4, ОК6, ОК7; здобуття мовних компетентностей (6 кредитів ЄКТС) – ОК5. Враховуючи активну міжнародну співпрацю в рамках даної ОНП, а також відгуки іноземних партнерів на відкритій зустрічі (Роман Вітер, Аліція Касек-Кесік) мовні компетентності, а також навички презентувати себе та власні дослідження англійською мовою потребують подальшого вдосконалення. Аналіз ОНП, навчального плану та співбесіди з аспірантами засвідчують, що зміст дисциплін, різноманітність вибору ОК зі спеціальності мають практичну цінність для здобувачів в контексті їх підготовки до професійної наукової та викладацької роботи. Розвитку важливої для майбутньої професійної діяльності педагогічної майстерності здобувачів сприяє також ОК10. Результати опитування здобувачів за ОНП «222 Медицина» щодо рівня якості освіти (2020/2021 нав. р.р.) засвідчили, що на запитання чи зміст ОНП відповідає їх науковим інтересам здобувачі відповіли: «так, цілком» – 35,3 %, «переважно так» – 50 %, «важко сказати» – 14,7 % (рис. 1) [<http://surl.li/qtvs>]. Проведений аналіз дає підстави оцінити ОНП як таку, що логічно побудована, відповідає різноманітним науковим інтересам аспірантів і забезпечує їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності за спеціальністю «Медицина».

2. Наукова діяльність аспірантів (ад'юнктів) відповідає напрямові досліджень наукових керівників.

Наукова діяльність аспірантів відповідає напрямам досліджень їх наукових керівників, про що свідчать таблиці відповідності [<http://surl.li/oxqu> та <http://surl.li/qzys>]. Наприклад, тематика дисертації Олейніченко Ж.М. стосується поліморфізму генів та дотична до тематик публікацій наукового керівника Атамана Ю.О., тематика здобувача Самохіна Є.О. щодо біосумісності та антибактеріальної ефективності тривимірних волокнистих матеріалів – публікаціям керівника Корнієнко В.В. Контроль дотичності теми відбувається ще на етапі вступу, адже вступники

надають письмову дослідницьку пропозицію та тематику своїх перспективних досліджень [http://surl.li/odkm], на основі яких відбувається рекомендація та відбір потенційних наукових керівників майбутніх аспірантів. Також контроль відповідності теми дисертанта та наукового керівника відбувається при плануванні теми (відмічав Погорелов М.В. під час відеозустрічей). Крім того, планування наукових досліджень аспірантів відбувається у розрізі функціонування наукових шкіл університету, науково-дослідної роботи конкретної кафедри, міжнародного проекту, що передбачає дотичність напрямів досліджень здобувачів і керівників. Затвердження тем наукових досліджень здобувачів та їх індивідуального плану обов'язково проходять певні етапи, розглядаються на засіданнях відповідної кафедри та вчених рад інститутів та затверджуються Вченою радою університету (приклади індивідуальних планів здобувачів – див. відповідь ЗВО № 6). Така послідовність гарантує забезпечення відповідності наукової діяльності аспірантів напрямові досліджень наукових керівників. Слід відзначити, що в ході експертизи ЕГ вияснила, що аспіранти СумДУ мають всі можливості для використання кадрового складу ЗВО для створення разових рад для захисту дисертацій в стінах СумДУ. Під час відеозустрічі №10 відповідальні за разові ради Циганюк Д.Л., Бойко А.О. зазначили про системну роботу по пошуку кандидатур потенційних рецензентів для разової ради від вступу до завершення навчання в аспірантурі, навели лише один приклад разової ради здобувача хірургічного спрямування поза межами СумДУ.

3. Заклад вищої освіти організаційно та матеріально забезпечує в межах освітньо-наукової програми можливості для проведення і апробації результатів наукових досліджень відповідно до тематики аспірантів (ад'юнктів) (проведення регулярних конференцій, семінарів, колоквиумів, доступ до використання лабораторій, обладнання тощо).

ЗВО надає широкі можливості для проведення здобувачами наукових досліджень та використання «Центру колективного користування обладнанням...» [http://surl.li/tfjh], Центру патоморфологічних досліджень, Центру молекулярно-генетичних досліджень, Центру молекулярно-генетичних досліджень, Центру морфологічних досліджень та віварій, Україно-шведський дослідницького центру, Університетської клініки, Науково-методичного центру спортивної медицини [https://ded.med.sumdu.edu.ua/images/Again/Vlad/Labs.pdf], які оснащені сучасним обладнанням, профінансованим в тому числі за кошти міжнародних проектів. Свої дослідження аспіранти можуть виконувати в рамках НДР [http://surl.li/ottp; http://surl.li/tfjg], у тому числі з оплатою праці (Дейнека В.М., Дудченко Є.С., Таел Р., Максимова О.О.); в рамках міжнародних наукових проектів – CRDF, «HORIZON-2020» [http://surl.li/osau; http://surl.li/tfhn] (див. відповіді ЗВО № 3, 4, 6, 9). Наприклад, за кошти проекту Горизонт-2020 здобувачі Дейнека В.М., Миронов П.С., Любчак І.В. проводили наукові дослідження в університетах Пізи (Італія), Стамбулу (Туреччина), Барселони (Іспанія), Лондону (Канада). Можливості для апробації результатів наукових досліджень аспірантів реалізуються на міжнародних і вітчизняних наукових заходах, через публікації у фахових та міжнародних наукових виданнях (в т.ч. наукометричних) [http://surl.li/qzys; http://surl.li/oxqu] (див. відповідь ЗВО № 5). Оплата відряджень можлива за рахунок субрахунків кафедр або коштів, які передбачені кошторисами держбюджетних НДР (у разі, якщо аспіранти є виконавцями відповідних НДР з оплатою праці). Як відзначили здобувачі Дейнека В.М., Привалова А.О. (зустріч №9) на власних прикладах, фінансову підтримку аспіранти можуть отримати у грантових конкурсах НТСА СумДУ [http://surl.li/ottj]. В ЗВО створені можливості для здобувачів публікувати результати власних досліджень у 14 наукових журналах СумДУ [http://surl.li/tfkc], зокрема, у «Східноукраїнському медичному журналі» (категорія «Б», медичні науки) [http://surl.li/tfjz], а також у збірниках матеріалів наукових та науково-практичних конференцій [http://surl.li/kxwi]. З метою презентації результатів наукових досліджень в СумДУ проводяться періодичні наукові конференції: "Biomedical perspectives" та "Перший крок у науку", реалізована система регулярних наукових семінарів на кафедрах, де проходить підготовка здобувачів ОНП [http://surl.li/oxgo]. За результатами проведених досліджень здобувачі представляють дисертацію апробаційній раді медінституту [http://surl.li/oxgc]. Таким чином, в СумДУ створена взірцева модель організаційного та матеріального забезпечення здобувачів в межах освітньо-наукової програми можливістю для проведення наукових досліджень та апробації їх результатів на вітчизняному та міжнародному рівні.

4. Заклад вищої освіти забезпечує можливості для долучення аспірантів (ад'юнктів) до міжнародної академічної спільноти за спеціальністю, зокрема через виступи на конференціях, публікації, участь у спільних дослідницьких проектах тощо.

ЗВО створює зразкові умови для активного долучення аспірантів до міжнародної академічної спільноти. Це реалізується завдяки розробленій нормативній базі (Положення про академічну мобільність здобувачів вищої освіти [http://surl.li/ffmg]), активній діяльності управління міжнародного співробітництва, який ефективно реалізує політику інтернаціоналізації СумДУ. Про це свідчать, наприклад, двосторонні договори з закордонними ЗВО - партнерами [http://surl.li/odlb], міжнародні грантові проекти [http://surl.li/odld], в рамках яких забезпечуються в тому числі можливості для реалізації міжнародної академічної мобільності здобувачів. Наприклад, аспіранти кафедри педагогії (О. В. Шарова та І.О. Шандиба) та патологічної анатомії (А.М. Піддубний), у період 2018-2019 років взяли участь у 1-річному стажуванні за програмою Erasmus+ KA1 2017-1-SE01-KA107- 034386 в Університеті Умео (Швеція); аспірант кафедри пат. анатомії (О.О. Дяченко) бере участь у 10- місячному стажуванні за програмою Erasmus+ KA1 2019-1-SE01-KA107-060193 в Університеті Умео (Швеція), звідки підключалась під час зустрічі №4; аспірант Дейнека В.М в рамках міжнародного проекту Горизонт-2020 MSCA-RISE 777926 NanoSurf брав участь у стажуванні в компанії Osteoplant (Poland). Підтримку щодо залучення до проектів та відгуки щодо високого рівня підготовки аспірантів СумДУ (за виключенням мовних компетентностей) висловили також іноземні партнери на відкритій зустрічі - Роман Вітер (керівник лабораторії оптичних біосенсорів та функціональних наноматеріалів, Латвійський університет), Леонардо Оразі (проф., Університет Модени та Регіо-Емілії, Італія), Ігорь Ятсунський

(проф., Університет ім. Адама Міцкевича, Польща), Аліція Касек-Кесік (ст. дослідник, Сілезійський технол. університет). Аспіранти активно презентують результати своїх досліджень на міжнародних конференціях: тези випускниці ОНП Ковчун А.В. (зустріч №9) були відібрані для публікацій на заходах Європейського респіраторного товариства; А.Д. Піддубний, Ю.М. Линдіна, І.В. Закорко (конгреси патологів 2017-2019 рр у Амстердамі, Більбао, Ніцці), В.О.Костюченко (семінар з молекулярної генетики, Кельн, Німеччина). У здобувачів є статті, що індексуються у БД Scopus та/або WoS: наприклад, здобувачі Дейнека В.М. (h=7), Любчак І.В. (h=3), Сікора К.О. (h=3), Максимова О.С. (h=2). За словами аспірантів Лішневської А.Г., Костюченко В.В. (зустріч №3) оплата публікацій в журналах, що індексуються у БД Scopus та/або WoS покривається преміюванням або кафедрами. Крім того, як зазначила аспірантка Максимова О.С. (зустріч №3) з власного досвіду, аспіранти долучаються до регулярних відкритих лекцій, презентацій провідних зарубіжних вчених [<http://surl.li/owjc>], міжнародних заходів у СумДУ [<http://surl.li/oxru>]. На ОНП реалізована практика подвійного керівництва робіт аспірантів; планується, за словами Погорелова М.В. (зустріч – огляд матеріально-технічної бази), запровадження подвійних дипломів з іноземними установами.

5. Існує практика участі наукових керівників аспірантів у дослідницьких проектах, результати яких регулярно публікуються та/або практично впроваджуються.

Наукові керівники аспірантів є активними дослідниками: залучаються до виконання НДР з оплатою праці як виконавці/ відповідальні виконавці, керівники [<http://surl.li/oxsd>]. У 2016-2020 рр. на кафедрах виконувалися 11 держбюджетних НДР (у т.ч. 6 наукових проєктів молодих вчених), більше 300 господарчих договорів господарчих договорів, міжнародні наукові проєкти (зокрема, білатеральні україно-білоруський та україно-молдавський білатеральні проєкти, Горизонт-2020 MSCA- RISE 777926 NanoSurf [<http://surl.li/oxsg>]), керівники та виконавці даних проєктів є науковими керівниками аспірантів. Наприклад, М.В. Погорелов (керівник аспірантів Зайцевої К.Д., Дедкової К.А., Любчак І.В. тощо) [<http://surl.li/oxqu> та <http://surl.li/qzys>], як керівник Центру біомедичних досліджень (зустріч -огляд мат.-тех. бази), зазначив що наразі на базі 4 лабораторій центру реалізуються 2 проєкти за фінансування ЄС, а також МОН, Національного фонду наукових досліджень; в 2019 році співробітниками було здійснено 29 візитів до організацій партнерів та здійснені дослідження на унікальному обладнанні. Гарбузова В.Ю., як керівник лабораторії молекулярно-генетичних досліджень та науковий керівник аспірантів (Сидорчук А.Р., Моїсеєнко К.А., Ажар А.В. тощо) [<http://surl.li/oxqu> та <http://surl.li/qzys>], повідомила (зустріч -огляд мат.-тех. бази), що на базі лабораторії виконуються 2 проєкти, 3 НДР з держбюджетним фінансуванням. Загалом у медінституті упродовж 2016-2020 рр. виконувались проєкти за програмою ERSAMUS KA1 з Університетом Умео (Швеція) та Медичним університетом Плевена (Болгарія), а також проєкти Jean-Monet, керівники яких приймають участь у підготовці аспірантів. За проєктом мобільності з Університетом Умео (Швеція) 8 аспірантів приймали участь в академічній мобільності (10 місяців) в рамках виконання наукової складової дисертаційної роботи. З наукових керівників здобувачів 7 осіб є керівниками та відповідальними виконавцями держбюджетних НДР (М.В. Погорелов, А.М. Романюк, О.М. Олешко, А.М. Лобода, Р.А. Москаленко, М.С. Линдін, І.О. Винниченко), 15 керівників були виконавцями та керівниками госпдоговорів, в тому числі й з іноземними замовниками (О.В. Атаман, Ю.О. Атаман, О.О. Потапов, Г.Ф. Ткач, І.Д. Дужий, В.Ф. Орловський, М.Д. Чемич, В.Ю. Гарбузова та ін.). Наукові керівники активно публікуються з високими індексами цитування, зокрема Винниченко І.О. (h=14), Погорелов М.В. (h=9). Отже, зразкова стратегія інтернаціоналізації СумДУ, активна дослідницька діяльність наукових керівників (в тому числі в інноваційних міждисциплінарних біомедичних напрямках), різновекторна підтримка адміністрації ЗВО (наявність субрахунків кафедр, мотиваційні заходи, рейтинг кафедр тощо) створює ефективну взірцеву модель наявності критичної маси наукових керівників - активних дослідників. Вцілому взірцево оцінюючи цей підкритерій Е Г рекомендує розвивати не лише теоретичний, а й клінічний напрямок медичних досліджень в розрізі міжнародної співпраці.

6. Заклад вищої освіти забезпечує дотримання академічної доброчесності у науковій діяльності наукових керівників та аспірантів (ад'юнктів), зокрема вживає заходів для виключення можливості здійснення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності.

В ЗВО існує налагоджена політика популяризації академічної доброчесності (АД) для всіх учасників освітнього процесу, а також унормовані процедури реагування при її порушенні (див. критерій 5) [https://normative.sumdu.edu.ua/?_ga=2.86300314.349270378.1571555430-1456836725.1541493247]. СумДУ, як учасник проєкту Erasmus+ KA2 OPTIMA, присвяченого впровадженню кращих європейських практик дослідницької доброчесності в діяльність вітчизняних університетів, реалізує в своїх стінах європейські зразки відкритої науки. Так, у 2020 році вперше в Україні проведено 5 вебінарів з дослідницької доброчесності «Дослідницька доброчесність: цінності та виклики» (аудиторія – студенти, аспіранти, докторанти, наукові та науково-педагогічні працівники 246 закладів вищої освіти і наукових установ з України, а також Канади, Польщі та Молдови). В ЗВО запроваджені інноваційні методи - перша в Україні практика застосування популяризаційних матеріалів за тематикою академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти з елементами доповненої реальності. За результатами зустрічі №10 з представниками комісії з перевірки первинної документації, біоетики, групи сприяння академічній доброчесності ЕГ дійшла висновків про ефективне функціонування біоетичної експертизи у МІ СумДУ, дієве функціонування групи сприяння АД, залучення до заходів з популяризації АД бібліотеки, а також центру підвищення кваліфікації, про кроки до запровадження університетської програми підвищення кваліфікації наукових керівників за результатами рекомендацій від організації Orpheus. З рекомендацій ЕГ за результатами зустрічі, слід відмітити можливість вдосконалення системи перевірки первинної документації (наприклад, долучення представників кафедр, де відбувалось дослідження, до експертизи тощо). Процедура реакції ЗВО на

порушення АД НПП включає розгляд університетською комісією з етики та управління конфліктами з рекомендацією щодо припинення можливості здійснення наукового керівництва. Крім того можливе рішення у вигляді заборони у здійсненні наукового керівництва аспірантами. На зустрічі №2 НПП В.О. Петрашенко підтвердила факт підписання декларації про дотримання АД, програмну перевірку всіх публікацій на наявність текстових запозичень. Під час зустрічі №1 з керівництвом ЗВО проректор І.О. Школьник зазначила про системний підхід в менеджменті питань АД, потужну роз'яснювальну роботу «на попередження» порушень АД, проведення інформаційної кампанії від рівня бакалавра до доктора філософії та НПП. На запитання ЕГ щодо випадків порушення АД в цілому у ЗВО директор департаменту по роботі з персоналом та підготовки НПП Д.Л. Циганюк відповів про зафіксовані випадки при вивченні окремих дисциплін та публікацій, які були вирішені шляхом попередження. В рамках даної ОНП відсутні наукові керівники аспірантів, щодо яких встановлено факт порушення академічної доброчесності.

Загальний аналіз щодо Критерію 10:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 10.

В СумДУ побудована взірцева система реалізації навчання через дослідження. Це забезпечують сильні сторони та позитивні практики: 1. ОНП логічно побудована, відповідає науковим інтересам аспірантів, включає дисципліни, які є корисні для дисертаційного дослідження та відповідають науковим напрямкам аспірантів (наприклад, з питань біоматеріалів). 2. Наукова діяльність аспірантів відповідає напрямкам досліджень їх наукових керівників, адже контроль догичності теми відбувається ще на етапі вступу - вступники надають письмову дослідницьку пропозицію та тематику своїх перспективних досліджень. 3. В ЗВО створені взірцеві умови для проведення здобувачами наукових досліджень на базах лабораторних центрів, клінічних баз та Університетської клініки, а також апробації їх результатів (конференції, публікації, регулярні наукові семінари на кафедрах тощо) за різнопланової фінансової підтримки ЗВО (субрахунків кафедр, коштів держбюджетних НДР для аспірантів-виконавців НДР з оплатою праці, грантових конкурсів НТСА, міжнародних проєктів). 4. ЗВО створює зразкові можливості для активного долучення аспірантів до міжнародної академічної спільноти: участь в міжнародних конференціях та публікації, в міжнародних проєктах, мобільності (наприклад, за проєктом мобільності з Університетом Умео (Швеція) 8 аспірантів приймали участь в довгостроковій академічній мобільності (10 місяців) в рамках виконання наукової складової дисертаційної роботи). 5. Наукові керівники аспірантів є активними дослідниками (7 осіб є керівниками та відповідальними виконавцями держбюджетних НДР, 15 керівників були виконавцями та керівниками госпдоговорів, в тому числі й з іноземними замовниками) з високими індексами цитування, зокрема Винниченка І.О. (h=14), Погорелова М.В. (h=9). 6. В ЗВО існує налагоджена активна політика популяризації академічної доброчесності, а також дієві процедури реагування при її порушенні, реалізована перша в Україні інноваційна практика застосування популяризаційних матеріалів за тематикою академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти з елементами доповненої реальності.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 10.

Недоліків не виявлено. В цілому зразково оцінюючи виконання критерію 10 ЕГ, рекомендує: 1. враховуючи активну залученість здобувачів до міжнародної наукової спільноти, розглянути питання вдосконалення оволодіння аспірантами мовними компетентностями, а також навичками презентувати себе та власні дослідження англійською мовою; 2. розглянути питання вдосконалення системи перевірки первинної документації (наприклад, долучення представників кафедр, де відбувалось дослідження, до експертизи та ін.); 3. зразково оцінюючи активне залучення наукових керівників аспірантів до міжнародних проєктів, ЕГ рекомендує розвивати не лише теоретичний, а й клінічний напрямок медичних досліджень в розрізі міжнародної співпраці.

Рівень відповідності Критерію 10.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 10.

На основі аналізу наведених сильних сторін та позитивних практик (взірцева модель організаційного та матеріального забезпечення здобувачів можливістю для проведення наукових досліджень та апробації їх результатів на вітчизняному та міжнародному рівні; зразкова система організації та підтримки активного залучення здобувачів та їх наукових керівників до наукової міжнародної спільноти; можливість апробації результатів досліджень на значній кількості заходів в межах та поза межами СумДУ, отримуючи вагому фінансову підтримку для досліджень та апробації їх результатів; ефективна система популяризації академічної доброчесності, а також дієві процедури реагування при її порушенні), позитивних практик (різні механізми фінансової підтримки від ЗВО наукових досліджень аспірантів та їх апробації (субрахунки кафедр, конкурси НТСА, міжнародні проєкти тощо); реалізована перша в Україні інноваційна практика застосування популяризаційних матеріалів за тематикою

академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти з елементами доповненої реальності) та відсутність суттєвих недоліків, ЕГ дійшла висновку, що ОНП за спеціальністю «Медицина» повністю відповідає рівню А за критерієм 10 з ознаками взірцевого характеру.

IV. Інші спостереження

У цьому розділі експертна група може викласти інші спостереження, пов'язані із освітньою програмою, освітньою діяльністю за цією програмою або процедурою проведення акредитації.

Під час проведення акредитаційної експертизи ЗВО створив належні умови для її проведення: чітка організація зустрічей з фокус-групами, доброзичливе ставлення адміністрації, конструктивні вичерпні відповіді на запитання, реалістичний підхід до вирішення виявлених недоліків. У підсумку експертна група хоче зауважити, що якість реалізації ОНП "Медицина" СумДУ справляє позитивне враження, звертають на себе увагу сильні сторони і позитивні практики, якісна організація освітньо-наукового процесу, атмосфера конструктивної взаємодії та відповідальності усіх учасників освітнього процесу за даною ОПН, моральна та фінансова підтримка керівництва ЗВО здобувачів вищої освіти та їх наукових керівників. ЗВО якісно організував проведення дистанційних зустрічей та підготовку документації для проведення експертизи.

V. Підсумки

На думку експертної групи, підстави для прийняття рішення про відмову в акредитації ОП, не пов'язані із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми, **відсутні**.

За результатами акредитаційної експертизи експертна група вважає, що освітня програма відповідає Критеріям за наступними рівнями відповідності:

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми	A
Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми	B
Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання	B
Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою	A
Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність	A
Критерій 6. Людські ресурси	A
Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси	A
Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми	A
Критерій 9. Прозорість та публічність	A
Критерій 10. Навчання через дослідження	A

За результатами акредитаційної експертизи рішенням експертної групи є **акредитація з визначенням "зразкова"**.

Додатки до звіту:

Документ	Назва файла	Хеш файла
Додаток	<i>додаток 1.pdf</i>	XGvhnzWfHE8yFIcqh2S2qDotrC8QlaIQOsL4PPbu RU=

Додаток	<i>додаток 2.pdf</i>	3UX96fA7zaXbw7tNNoyPvONcMiCVedlKm8fohRbh 5r0=
Додаток	<i>додаток 3.pdf</i>	UvMFpBZJH+nVb2kiDr3FXK2gSykD/gDdGEfoUm2 tfmo=

Шляхом підписання цього звіту ми стверджуємо, що провели акредитаційну експертизу у повній відповідності із Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та інших актів законодавства, а також здійснювали свої функції добросовісно, неупереджено і добросовісно.

Документ підписаний кваліфікованими електронними підписами.

Керівник експертної групи

Драчук Ольга Петрівна

Члени експертної групи

Варивончик Денис Віталійович

Калашченко Світлана Ігорівна